

כג ואתחנן אליהוה בעת ההוא כג וציתי קדם יי בערנא תהיא

לקט בדיר

רשיי

טז) כנראה דעת רבינו (והוא דעת חז"ל בספרי) ג' לשונות
בענין זה, א) חנם, ב) תן וחסד, ג) חתינה, בחיבת חנם
המ"ם נוסף ויכול לבוא בנו"ן על משקל ריק ריקס ריקן,
ולפי"ו המי"ו שבחיבת ואתחנן שימוש הוא על משקל אֶתְפַּעַל
(רא"ם - לברוש), וא"כ אין פירושו ואתפלל ואינו אחד
מעשרה לשונות של חפלה, אלא פירושו ואתחנן ואשאל
(שאלתי) מתנת חנם: יז) ר"ל שום מין זכות עגמם, אפילו
זכות חבות וכדומה לזה אינם מוזכרים כשמתפללים על עגמם

(כג) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת
חנם^{טז} אף על פי שיש להם לדיקים לחלות
במעשיהם העובדים אין מבקשים מאת המקום^{טז}
אלא מתנת חנם (ספרי) (לפי שאמר לו (שמות ל"ג י"ט)
וחנותי את אשר אחון^{טז}) אמר לו בלשון ואתחנן (תנח"ך)
דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה^{טז}
(תנח"ך) כדאיחא בספרי: בעת ההוא. לאחר

(משא"כ שאר חפלות משה רבע"ה שהיו על ישראל), ויותר מזה שאפילו סתם אינם מתפללים אלא אומרים בפירוש שאין
להם זכות עגמן ועומדים כעני בפתח ומבקשים מתנת חנם, וכל זאת מחמת ענותנותן היחידה ושפלות עגמן בעיני עגמן, או
אפשר שאין כדאי להם לנכות מעט מזכותיהם הנפון להם כנגד כל חיי עוה"ו, לזה אין מתפללים סתם שאם יש להם זכות
מוטב ואם לאו יהיה מתנת חנם, אלא שואלים דוקא מתנת חנם (בחי"י), עוד יש לומר כוונת רבינו, שיש להם במה לחלות זה
דעת המון עם, אבל הם אין מבקשין לפי שהם יודעים האמת שאין בשר ודם המגיע לו, כי אם נדקת מה תמן לו, ושכר
מזה מזה, וכל מה שעושה לעגמו הוא עושה, ובוה מיושב משה רבינו אשר כלתה נפשו שיענהו הקב"ה למה לא שאל בשביל
מעשיו או מעשה אבותיו אחר שראה שלא קבל מתנת חנם (קניזל): יח) בדפוס הראשון גם בכחבי יד העתיקים נשמט
מאמר זה, גם המורחית נראה שלא היה לפני גירסא זו (וכן בספרי ליתא והוא מן התנחומא), וכיון שלא לגרסה, כי שם בפי'
תשא נראה מן הכתוב ומן דברי חז"ל שאינו מלשון חנם אלא מלשון חן וחסד ורחמים, והוא ענין אהבה וחבה, כלומר וחנותי
אחן לו חן שימלא חן בעיני למי שארצה לחון, אבל אין הכרח ויכול להיות גם שם מלשון חנם, ואם גרסין לה יהיה פירושו,
כי מנין עלה בדעת משה לשאול מתנת חנם הלא אין בשר ודם שיתן מתנת חנם, ומה טענתו ולמה יתן לו מה שאינו מגיעו,
לזה אמר לפי שאמר לו וחנותי וגו' (ג"א): יט) ואלו הן: לעקה, שועה, נאקה, רנה, פגיעה, נפול (ואתנפל), פלול
(תפלה), עמירה, חילוי (ויחל), חנון (תחיתה), וחז"ל בספרי הביאו ראיה מן הכתובים על כולן, ולפי"ו מי"ו של ואתחנן יסוד

אור החיים

כג. ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. לריך
לדעת אומרו בעת ההיא^א,
ורבותינו ז"ל אמרו (ספרי) כשראה שגפל סיון
ועוג לפניו וכו', לדבריהם חוזר למה שלפניו^ב שהיא
מלחמת סיון ועוג, ולפי זה טעם המאמר לומר
שזולת מה שהיה בעת ההיא^ב לא הייתי מתפלל כי
הגזירה כבר נגזרה, ונראה לומר בהעיר עוד אמרו
לאמר^ג, ורבותינו ז"ל דרשו (שם) שאמר משה לה'
השיבוני על דברי אס אני נכנס לארץ, וזה דרך דרש,
אכן פירוש אומרו בעת ההיא הוא זמן שנשבע ה'
על דור המדבר שלא יראו את הארץ שאמר בפרשה

שלמעלה, וכללו למשה בכלל שבועת הגזירה כמו
שאמר (א' ל"ז) גם בי החנף ה' בגללכם, בעת
ההיא החנן לה' לבעל גזירתו ולהחיר השבועה
כרמוז במאמר אהה החילות ודרשו ז"ל (שם) לשון
החרת שבועה כאשר אבאר בסמוך, וטעם המאמר
הוא להודיעם לבל יחשדוהו שלא התפלל אלא על
עגמו לבעל גזירתו ולא חש לדורו והעלים עין ממנו
וחס כל הדור ההוא, לזה אמר בעת ההוא פירוש
קודם שנתקיימה הגזירה^ד החנן לה', והגם
שבתחילתו לא מנינו שלא הזכיר אלא עגמו ולא
עמו, אף על פי כן כוונתו היחה בחכמה שהתפלל

אור בדיר

א) אינו ידוע על איזה עת הוא חוזר ובכלל מה נפקא מינה בלחה עת. ב) פי' סוף פרשת דברים. ג) שחשנתי שהותר
דרי. ד) למי יאמר ה'. ה) קודם שהתחילו למוט ממי מדבר.

שכשחי ארץ סיון
הנדר: לאמר. זה ה'
משה לפני המקום
תעשה את שאלתי או
דדין^{כב} (שם): אתה
שנינו נוסחאות * מחמשה.
ארנס והגחילוס לבני גד
אומר זאת להשמיע שדו
היו לפניו, א) הגזירה ה'
והשבועה שנשבע הקב"ה
אבל אחר שהסכים הקב"
מקצתו הומר כולו, אבז
הירדן, על כן ואתחנן
והאמת היה שבין הגזיר
(ג"א): בא) ואלו ה'
שיפקוד הקב"ה מנהיג
מקומות, אחד בפי' וארי
גואלס, והשני בפי' בשלג
הודיעני אס אפול בידם
והשיבו על שאלותיו עכ"י
הספרים, אבל אס נדיי
שהכוונה בו שמרע"ה ה'
בכל זאת ואינו חולק, ה'
מלהתפלל וליין לדרכי ה'
עוד, או שאין אהה עתי
בקשה רק שאלה (ג"א)
מקום שנאמר ה' זו מדר

על עגמו להחיר ה'
לפניו לבעל גם על י
מדין נדר שהותר מר
והוא אומרו לאמר פ
הנאמרים אלא לאמר
בחכמה כי יותר יהיו
להחיר שבועת הגזיו

אתה החיות אברוא את צדק את - הצבית בעזר מדיאק יטעות אהא

בְּמִימְרֵי: כִּי יִי אֱלֹהִים אֶת שְׂרִיתָא לְאָמְרֵי: כִּי אֲדַנִּי יִהְיֶה אֶתְהָ תְּחִלּוֹתָ

רש"י

לקט בהיר

שכבשתי ארץ סיחן ועוג^(ב) (ספרי) דמיתו שמא הוחר הגדר: לאמר. זה אחד משלשה* מקומות^(א) שאמר משה לפני הנקום איני מניחך עד שהודיעני אם תעשה את שאלתי אם לאו (ספ): (כד) אדני ה'. רחום בדיון^(ב) (ספ): אתה החלות להראות את עבדך. שינוי נוסחאות: חמשה.

הוא, ויכול ליפול ממנו כמו ח"ו של תפלה כלומר אינו שימוש, ומכל מקום ענינו ופירושו "הפצרת" התפלה, ויאמר בשעת צרה או חולי הנריך רפואה וכדומה לזה, משא"כ תפלה יאמר גם על הקרבת החועלת או על התמדת הטובה שלא יפסוק (לבוש): (ב) כלומר שייך על דסמוך ליה על סוף פרשה דברים שסיפר מלחמת סיחן ועוג שירשו את ארצם והנחילום לבני גד וראובן (ולא על ואת יהושע ויחי כי פשוט הוא שלא נזהר רק אחר שפתם תפלתו), ואמר, שהכתוב אומר זאת להשמיע שדוקא בעת ההוא ולא בשעת הגזירה, ולמה, שמשכתי שהוחר הגדר (רא"ם), ויבחר ביאור, כי ב' דברים היו לפניו, א) הגזירה אשר נגזר עלינו בעבור עון ופגם אשר לא קדשתם אותי שלא להציא את ישראל לארץ ירושתם, ב) הגדר והשבועה שנשבע הקב"ה כביכול, וכדי שלא ירצה בתפלה, א"כ היאך יעלה על הדעת לבטל הגזירה אם הוא בנדר ושבועה, אבל אחר שהסכים הקב"ה לנחל את ארץ סיחן ועוג לבני גד וראובן נמצא ממילא שנתבטל השבועה למפרע, שגדר שהוחר מקצתו הוחר כולו, אבל אין זה אומר שנמחל לו עונו, ויש יום לאל איום לקיים גזירתו שלא יעבור לארץ הטובה שבעבר הירדן, על כן ואתחנן לבטל גם הגזירה בתשובה ותחנונים (ולזה לא אמר רבינו דמיתי שנתבטל גזירתי או שנמחל עוני), והאמת היה שבין הגזירה ובין הגדר היו על הארץ אשר "נשבעתי" להאבות ולא היה ארץ סיחן ועוג בכלל ולא הוחר מקצתו (ג"א): (בא) ולאו הן: אחד כשהתפלל על מרים דכתיב (במד' י"ב י"ג) ויעק משה אל ה' לאמר, השני כשהתפלל שיפקוד הקב"ה מנהיג אחריו דכתיב (שם כ"ו ט"ו) וידבר משה אל ה' לאמר, והשלישי כאן, ובספרי כאן מנו חז"ל עוד ב' מקומות, אחד בפי וארא (ו' י"ב) וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני וגו' ואני ערל שפתיים, ששאל משה הודיעני אם אתה גואלם, והשני בפי בשלח (י"ג ג') וימאח שם העם למים וגו' ויעק משה אל ה' לאמר וגו' עוד מעט וסקלוני ששאל משה הודיעני אם אפול בידם אם לאו, ובפי פנתם שם בספרי ר' אלעזר בן עזריה אומר דב' מקומות בקש משה לפני הקב"ה והשיבו על שאלותיו עכ"ל (ועיין שם בפירושינו למה השמיט את החמישי), ויש על זה חידושים שונים, גם יש שרצו לשבש כל הספרים, אבל אם נדייק בדברי חז"ל ובדברי רבינו אין עוד קושית, רבותינו דייקו ודרשו בכל המקומות יתור תיבת לאמר שהכוונה בו שמרע"ה שאל ואזה לשמוע תשובה על שאלותיו ובקשותיו והקב"ה נענה לו והשיב לו בכל פעם, ורש"י מודה בכל זאת ואינו חולק, אך אמר עוד דבר בענין זה שבג' פעמים הללו אמר משה איני "מניחך" וגו' פי' אין אני מניח מלהתפלל וליך לדרכי במקוה שבדאי תשמע תפלתי, אלא התפלל עד שחאמר לי תשובה אם כבר נתקבל תפלתי ואיני צריך עוד, או שאין אתה עמיד לקבלו ולא יועיל, וזאת לא שייך רק בג' מקומות הללו, משא"כ בפי וארא ובפי בשלח שלא היתה בקשה רק שאלה (ג"א): (בב) ידוע הוא שרוב דברי רבינו נקטר במדבר דברים נובעים מן הספרי, וז"ל: ה' אלהים כל מקום שנאמר ה' זו מדת רחמים שנאמר (שמות ל"ד) ה' אל רחום וחנון, כל מקום שנאמר אלהים זו מדת הדין שנאמר (שם

אור החיים

על עצמו להחיר שבועה שעליו ואחר כך יאמר לפניו לבטל גם על ישראל, ויהיה הדבר קל להשיג מדין נדר שהוחר מקצתו הוחר כולו, (נדריים ס"ו). והוא אומר לאמר פירוש אין תכלית הדבר בדברים הנאמרים אלא לאמר עוד דברים אחרים, וזה עשה בחכמה כי יותר יהיה נקל להתקבל תפלתו על עצמו להחיר שבועה הגזירה שעליו להיותו נקי ולדיקו

אור בהיר

(1) משון המרגלים.

היהיא
מתנת
תלות
קום י"
ג י"ט
(תמח")
לכ"ט
לאחר
שאין
זן, או
זכות
זו זה
ושכר
בשביל
נשמע
ז בפי'
תנחומי
רושו,
גישו,
פלול
יסוד
כמו
בעת
זועה
לשון
אמר
על
ממנו
ירוש
הגם
ולא
זפלל
הוחר

לְהִרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-גְּדֹלְךָ וְאֶת-

לְאַחֲזָאָה יְת עַבְדְּךָ יְת רְבוּתְךָ
וְיִת יְדְךָ תִּקְפָּתָא דִּי אַתָּה הוּא
רְשׁוּי

לקט בהיר

כ"ב) עד האלהים יבא דבר שניהם עכ"ל, הרי שהעמידו חז"ל כל דבריהם. אלו על שם אחד שהוא שם הוי"ה ז"ה אשר אינו מנוקד כאן כרגיל שב"א חול"ם קמ"ץ אלא סגו"ל חול"ם חירי"ק שהקרי אינו כמו שאר שם הוי"ה שאנו קוראים אדני' אלא אנו קוראים אותו אֱלֹהִים שהוא דין ודיין ומשפט, הרי זה אומר רחום אלה וממנהג צמדת רחמים כשאתה יושב לדון ולשפוט את עולמך (והוא כענין הנדיקים מהפכין מדת הדין לרחמים - ב"ב), ורבינו שהביא צ' השמות לדיבור המתחיל, משום שרצונו להראות הכרחו להביא דרוש זה, כי למה להקדים למשה צ' שמות, בשלמא שם אדני' שפיר לומר אלה אדני מורי ויוצרי העולות להראות וגו', אבל שם הוי"ה בניקוד זה ודאי שהכוונה בו כמו שאמרנו, וזוה סלקה טענת הרמב"ן וז"ל עיי"ש (רא"ש - אוה"ח), גם יש לומר כפי דעת הרמב"ן וז"ל ששם אדני' דין מלשון אדנות ורצנות ואעפ"כ אינו מהופך שפירוש דברי רבינו רחום דין (אדני') כשאתה יושב דין (הוי"ה) אלה ממתקו ברחמים (רא"ש): (בג) רצונו לומר לא היה עולה על דעמי להרהיב עוז להתפלל נגד גזירתך, שהלא בטל רצונך מפני רצונו, אלא שפתח זה אלה פתחת לי בזה שנתת לפני סיתן ועוג, ולמדתי זאת שהוא פתח ממעשה שאחר העגל, ששם ודאי שפתח היה שאל"כ וכי תפוס הייתי כך, וגם הועיל תפילתי ונתבטל אז הגזירה הרי שפתח היה, והטעם, שרצונך כביכול שבניך יבטלו גזירתך, כמו כן השבתי עכשיו (ד"ד), ומביא דברי רז"ל אלו קודם לפשוטו, כי קרוב הוא מאוד לפשוטו ומתאים ומונח בכתוב יפה, כי לפי פשוטו מה זה התחלה, ומה טעם זו עושה על בקשתו, אדרבה אם כבר נתחמד להראות לו מלחמת סיתן ועוג זו היה נוחת שדי לו בזה, גם אינו מיישב שפיר לפי"ז מה שמפליג כל כך במעשה הנלחן של סיתן ועוג (מ"ל): (בד) ר"ל, בזה שפתחת לי פתח הראית גודל מדת טובך לסלות על פשעי בני אדם,

פתח, להיות עומד ומתפלל^(י) אף על פי שגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי שאמרת* לי (שמות ל"ב) ועתה הניחה לי, וכי תופס הייתי כך, אלא לפתוח פתח שבי (היה) תלוי (הדבר) להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו (שם): את גדלך. זו מדת טובך^(כ), וכן הוא אומר (במד' י"ד י"ג) ועתה יגדל שינוי וטחאות. אתה אמרת.

אור החיים

התחלת פתח צעבה שנכנסתי לנחלות בני גד ובני ראובן ע"כ, קשה בשלמא טענת התחלת וגם טענת אלה פתחת לי להתפלל הם דברי טעם לתפלה אבל טענת פתח ההתרה מה ראייה מביא ממה שהתיר לו שבועתו ליחרו שאני שבועת יחרו שהיה לה פתח וישנה בהתרה, והפתח הוא שבה אלו דבר מלך שלטון ללכת בשליחותו ואין לך פתח גדול מזו^(א), מה שאין כן שבועתו יתברך אין אודק בה פתח שכל הפתחים גלוי ולפניו לפניו והוא מגיד מראשית אחריות^(ב), ויתבאר על פי מה שכתב רמב"ם צפרק ו' מהלכות שבועות וז"ל מי שנשבע ולא ניחם וזא לקיים שבועתו אם ראו צ"ד שבתר שבועה זו מקיים מצוה^(ג) או שלום בין אדם לחבירו וכו' בית

אור בהיר

"עד". (א) מלשון לא יחל דברו. (ב) ויהיה פי' אלה החילות אלה עשית שאתפלל בעגל וזוה לימדת אותי שיש כח בתפלה לבעל גזירה. (ג) שאם היה יודע זאת ודאי שלא היה נשבע. (ד) ואין דבר חדש יכול לבא באמצע שיפתרט כביכול. (ה) פי' שבועתו מנעו מלקיים אלה מצוה.

ירש ח"ל
ין שכתב
הראשון
א וכו"י
א אדנות
ה ונקוד
ז (רז) ח"ל
הכתיבה
זיס דין,
זה שבו
ו לאמר
אמר דין
ית משה
שא אשה
ו לו אין
אין נאה
הנערה
ננס כיון
אף אלה
ואף על
בך אמר
זקה בא
ל הארץ,
בכתיבה
יה מעל
ונתחכם
אלא על
שפתח
שיהיה
בטענה

פי' למה
מפרשים,
הספך דין
הרי
(א)
(ב)
יקר תיבת

יְדֵי הַחֲזֻקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשֵׂיךָ וְכַגְּבוּרַתְךָ;
 כֹּה אַעֲבֹרְהֶנָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ

אֶרְאֶה דְשִׁכְנַתְךָ בְּשָׁמַיָא מְלַעְלָא
 וְשָׁלִיט בְּאַרְעָא וְלִית דְּיַעֲבֹד
 כְּעוֹבְדֵיךָ וְכַגְּבוּרַתְךָ: כֹּה אַעֲבֹר
 כְּעוֹ וְאֶחְזִי יְת אַרְעָא טַבְחָא דִּי

לקט בהיר

רש"י

נא כה ה' (סג): ואת ידך. זו ימינך שהיא פשוטה לכל צאי עולם (לקבל שנים) (ספרי פנחס): החזקה. שאתה כובש ברחמים^(כ) את מדת הדין בחזקה* (סג): אשר מי אל וגו'. איך דומה למלך צבר ודס שיש לו יועלן וסנקתדרין*^(כ) הממחין צידו כשרולה לעשות* חסד ולעבור על מדותיו (חבל) אתה אין מי שימחה* צידך אם תמחול לי וחצטל גזירתך (סג), ולפי פשוטו אתה החלות להראות את עבדך מלחמת סוחר ועוג כדכתיב (ב' ל"א) ראה החלותי תה לפניך^(כ) הראני מלחמת ל"א מלכים: (כה) אעברה נא. אין

שינוי נוסחאות החזקה. יקוסטרין. לעמול. יסחה.

ואמוריים, שעל ידי זה היו כבר נתונים ביד ישראל (אוה"ח), או כמו שפירש רש"י שם על כפיית שרו של מעלה עיי"ש:

אור החיים

כה. אעברה נא ואראה וגו'. לריך לדעת כוונת אומרו נא^(כ), גם למה הולרך לומר ואראה וגו' הלא כשיעבור הענין מעלמו מוצן שיראה וכו', ואולי שנתכוון להשיב תשובה על הדברים המונעים ביאתו לארץ כאומרם ז"ל שהם צ', א' לפי שהגיע זמנו של יהושע למלך (תנחומא) ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, צ' שלפה הקצ"ה שעתידין ישראל לחטוא וינטרך להשליך חמתו עליהם וחשב ה' למצבן צעבילם הבית המקודש כרמוז בחיבת משכן משכן כאומרם ז"ל (שמו"ר פנ"א^(כ)), וצב יש תקוה לתכלית טוב לישראל וכמאמרם ז"ל (מדרש תהלים ע"ט) צפסוק מזמור לאסף אלהים צאו גויים וגו' מזמור קינה מצעו ליה אלא שהשליך חמתו על עמים ואצנים ולא השליכה על ישראל וכו' ע"כ, ואם היה משה צונה בית המקדש אמרו ז"ל (סוטה ע'). שלא היתה אומה ולשון שולטת בו וזה יסודו לשפוך

ומציא ראה ססלימתו וכפרתו מראה גדולת כמו צ"ה לכתיב יגדל נא כה ואחריו סלחתי כדברך: (כה) כלומר חזקה יד ימינך אשר מלא רחמים נראה ויכיר כשיכבשו רחמין את כעסך לקבל שנים, וכל זאת למדתי בעת שפתחת לי פתח: (כו) שרים היושבים אלל המלך בקמדריות (כסא מלכים) ומייעלים אותם, בלשון יווני (ולא כש"ח) (הערך): (כו) ר"ל משה חשב קן כוונת חבנת החלותי, שכל כנישת סוחר ועוג יהיה רק התחלה על כל מה שעמיד לתת לפניו, לזה בא בטענה על הגמר, אבל באמת היתה הכוונה על שצירת לבו ונמיכת רוחו של סוחר ואמוריים, שעל ידי זה היו כבר נתונים ביד ישראל

דין נושאים ומתנים עמו עד שיתנחם וכו' ומחירים לו ע"כ, ומשמע שהגם שאין פתח זו אללו פתח אף על פי כן מתחמקין עליו להתחרט, והוא מה שנתכוין משה בטענתו לפני ה' אתה החילות שהוא החיר לו שצעתו כשנשבע ליאתו הגם שלא היה חפץ להחיר והראיה ששבעה ימים ה' אמר לו (שמות ג' י') לכה ואלשלך אל פרעה והוא לא היה רולה מאיזה טעם שיהיה ונשא ונתן ה' עמו עד שנתרלה לדבר מלואו והלך והחיר נדרו וכמו כן יחיר ה' שצונת גזירת משה, והגם שאין כאן פתח יש כאן דבר מלואו להראותו את הארץ העובה כאומרם אעברה נא ואראה וגו', ואם האמר מה דמיון דין שכתב רמב"ם לשאלת משה כי דין רמב"ם המתיר הוא המקיים המלוכה^(כ) ולזה מתירין לו אבל מה שלפנינו ה' נשבע ובהתרתו משה הוא שעושה מלוא הליכת הארץ, לזה דקדק משה בדבריו ואמר את עבדך^(כ) וידוע כי מה שקנה עבד קנה רבו:

אור בהיר

כא) פי' הוא שנשבע הוא שממירים לו והוא המקיים את המלוא. (כב) ולא אמר אתה החילות להראות לי. (כג) הלא כל הענין בקשה ולמה לניינו עוד בלשון בקשה, ועוד היל"ל נא אעברה וגו'. (כד) שנתמשכן בעמותיהם וכו'.

בעברא דירדן
 ובית מקדשא

נא^(כ) אלא לש
 ירושלים^(כ) (סג)
 (שמלכז עונותי

מפני שהוא נמוק
 הקודש צין שאר
 המשבחים שבו

חמתו עליהם
 דברים צפסוק
 משה בדבריו
 המלכות שאינו
 אעברה כדרך
 וכנגד מיוחד

המקדש לפדיון
 אלא לראות לז
 לומר חיבת כל
 כדי להשיג ה
 לעבור כל עוד
 ימיו, ולמה שכ
 זמן הגזירה
 לעבור בזמן זו
 השכיל שנתכו
 היתה שימותו
 שיהיו כולם צ
 מוצן מעלמו
 שימותו מיתה
 (צמד"ר פי"ג
 הוא משה על
 רמזה צפסוק

כה) פירוש חייך
 קודם ס' שנה אלו
 גם מדוייק חבנת

בְּעֵבְרָא דִּירְדְנָא טוֹרָא מְבָא הָדִין וְבֵית מִקְדָּשָׁא: כו וְהָיָה רְגֹז מִן הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַיָּמָּוִת הַזֶּה וְהַלְבֵּנוּ: כו וַיִּתְּעַבֵּר יְהוָה בִּי

רש"י

לקט בהיר

נא^כ אלא לשון בקשה (סס): הדר הטוב הזה. זו ירושלים^{כט} (סס): והלבנון. זה בית המקדש^ל (אונקל), (שמלצן עונותיהם של ישראל) (ספרי): (כו) ויתעבר (מפיני שהוא במקום גבוה והרים סביב לה (מ"ל), ואמר ההר "הטוב" פי' הר המרום והמעולה מכל הרים זו ירושלים עיר הקודש בין שאר עיירות (ג"א): ל) לפי שהמשיל את עיר ירושלים להר הטוב והקודש, א"כ הלבנון פי' יער ואילנות המשובחים שבמנו הוא בית המקדש מקום המקדש ביותר ללבן עונותיהם של ישראל (ג"א), גם רמז נאה לבן לפי

אור החיים

חמתו עליהם לבלותם, וכמו שפירשתי צפרשת דברים בפסוק (א' ל"ז) גם כי התאסף, לזה נתכוין משה דבריו להשיג על צ' דברים אלו, כנגד המלכות שאינה נוגעת וכו' אמר לעברה נא פירוש לעברה כדרך העובדים שלא בדרך שררה וכבוד, וכנגד מיחוש עם בני ישראל כדי שיביה להם בית המקדש לפדיון נפשם אמר ואראה פירוש לא לבנות אלא לראות לבד, ובזה הוכרו צ' המימושים, ודקדק לומר חיבת נא פירוש הן עתה יעבור ממלכותו^י כדי להשיג תקוה זו, עוד נתכוון לבקש שימחר לעבור כל עוד שיש שהות ציוס^י שעדיין לא כלו לו ימיו, ולמה שכחתי בפירוש בעת ההיא שנתכוון אל זמן הגזירה של המרגלים, נתכוון לומר שממחר לעבור בזמן זה שעדיין ימיו רבים, ומתוך הדברים השכיל שנתכוון לבטל גזירת ישראל, כי גזירתם הייתה שימותו במדבר^י ולא ימותו מיתה כרת עד שיהיו כולם בני ס' שנה, ואם יכנס משה אז הדבר מוזן מעצמו שיכנסו כל ישראל שלא גזר ה' עליהם שימותו מיתה כרת. עוד יתבאר על דרך אומרים ז"ל (צמד"ר פי"ט) כי הגואל המקווה לעם המקוים הוא משה עלמנו, ובספר הזוהר (ח"ב ק"ב) גם כן רמזה בפסוק מה שהיה הוא שיביה, והן הנביא

אור בהיר

כד) פירוש חיקף ומיד עוד קודם נעבור את הירדן. כז) הגם שלא יאריך ה' קילו. כח) ולא בארץ ישראל, ולא בכרת שהוא קודם ס' שנה אלא מיתה בידי שמים, וגם לא יארו במדבר בלא מנהיגם משה, וא"כ אי אפשר לקיים הגזירה וממילא יבטל. כח) גם מדויק חיבת נא פי' עתה לפי שעה. כט) הגם שידוע על אחיה ארץ טובה כוונתו. ל) וכמו שאמרנו צ"י מיצת לאמר

עֵבֶר
יְעֵבֶר
אֲעֵבֶר
אֵדִי

שועה
זקה.
זקה*
ודם
גרושה
זין מי
(סס),
לחמת
ניד^י
ה' אין

לדעת
למה
הענין
השיב
ומרס
למלך
כמלא
אטוה
משפן
משכן
תקוה
הכלים
ז וגו'
זו על
וואס
ה ע'
לשפוך

הלא כל

5

חֲלוּצִים תַּעֲבֹרוּ לְפָנַי אֲחֵיכֶם בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל: יט רַק נְשִׁיכֶם
 וּטְפָלְכֶם וּמְקַנְכֶם יִדְעֵתִי כִּי־מְקַנֶּה רַב
 לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:
 מַפְטִיר כ עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאֲחֵיכֶם
 בְּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גְסֵיהֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
 וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לָכֶם: יכא וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת →

למירמה מורזין תעברון קדם
 אחיכון בני ישראל כל מורזי
 חילא: יט לחור נשיכון ומפלקון
 ובקערכון ידענא ארי בעיר סני
 לקון יתבון בקרויכון די יהבית
 לקון: כ עד די יניח יי לאחיכון
 פותכון וירחון אף אנון ית ארעא
 די אלקהכון יהב לקון בעברא
 דירדנא ותתבון גבר לירחמה
 די יהבית לקון: כא וית יהושוע
 פקדית בעדנא תהיא למימר

לקט בהיר

שאין זה ים כנרת אלא עיר או מקום ששמו כנרת: יד
 פי' הענין מכרס שאינו מדבר לכלל ישראל כמו עד עתה רק
 לבני גד וראובן (רא"ם): טו ולא משום שנתן להם
 נחלתם, שאין זה מחייב אותם לילך בראש, אלא מפני
 גבורתם, ומציא ראייה שגבורים היו (ג"א):

רש"י

אתכם. לבני ראובן וגד הים מדברי: לפני
 אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל* למלחמה,
 לפי שהיו גבורים וואוידים ופוליס לפניכם,
 שנאמר (ל"ג כ) וטרף זרוע אף קדקד:

חסלת פרשת אלה הדברים

שינוי נוסחאות • אחיכם.

בזכות צדקת הורים - נשלם אלה הדברים

אור החיים

למאמר חלוצת בני גד וראובן לומר שלא תחשוב
 שצריך גבורת חוגרים וחצא בלבך יראה, כי אינכם
 צריכים למלחמה, והוא מה שגמר לומר כי ה'
 אלהיכם הוא הנלחם לכם, דקדק לומר הוא יי'
 למעט מיחוש הנשמע ממלוצת בני גד וראובן חלוצים
 חעברו, ועטם שהולך לחלוצת בני גד וראובן
 פירשתי צפרשה מטותי, ועיין בסמוך בפסוק את
 כל:

בעת היתה לאמר. טעם אומרנו בעת היתה, פי'
 בעת שראה התנאי שהתניתי עם בני גד

כא. ואת יחושע צויתי וגו' פי' פירוש צויתי לכל
 יירא מהעמים כמו שאמר בסמוך לא
 תיראום, ואינו חוזר על מאמר עיניך הרואות כי
 בזה לא ידק לשון צויתי, וטעם שלא סמך מאמר
 זה למאמר נפילת סיחן ועוגי' וכחצו אחר הנחלת
 ארלם לבני גד ובני ראובן ותנאיכם, לפי
 שמאמלעות תנאי זה שהתנה משה עם בני גד
 ובני ראובן יולד המיחוש ממה שמצקש עזר
 בגבורים, וה' הוא הלוחם מה לורך בחלוצי בני גד
 וראובן, אשר על כן סמך מאמר ואת יחושע וגו'

אור בהיר

ע) והיכן הוא הנוי. עא) שהוא רק הקדמה וראיה שאינו צריך לפתור. עב) הלא אם יסמוך לא יהיה צריך להקדמה של
 עיניך וגו'. עג) והוא מיכה מיומרת. עד) להרבות הזכיות.

ההוא לאמר עיניך הראת את כל אשר עשה יהוה אליכם לשני המלכים האלה פניעשה יהוה לכל הממלכות אשר אתה עבר שמה: כב לא תיראום פי יהוה אליכם הוא הנלחם לכם: ססס

עיניך חזון ית כל די עבר יי אלקכון לתרין מלכיא האלין פן יעבר יי לכל מלכותא די את עבר לתמן: כב לא תיראון מנהון ארי יי אלקכון מימרה יגים לבון: ססס

אור החיים

וראובן יעור המיחוש על דרך שפירשתי בפסוק הקודם לזה, ואומר לאמר (י) אפשר שלא אמר לו צעת ההיא לשון זה עלמו לזה אמר לאמר פי' מכיון המאמר הוא זה. עוד יראה שזוהו לאמר לישראל בזמן שיכנסו למלחמת ז' עממין להסיר מורך מלצם:

את כל אשר עשה וגו' כן יעשה וגו' (י) במאמר זה כלל טעם מלתו לבני גד וראובן לעבור עם ישראל את הירדן, כי כדרך שעשה ה' לב' מלכי האמורי כן יעשה לכל הממלכות וגו' וכשם שמעשה שני מלכי האמרי היו יחד שבטי ישראל שנים עשר כמו כן בעבר הירדן יהיו כולם נקצצים חלוצים לפני ה', ולטעם זה הוא שזוה משה שיטערו בני גד

אור בהיר

עדה ולמי יאמר. עז חיצה כלל מיומר כי מה יהיה חקר אם יאמר את אשר עשה. עז פי' ממה שראה שנלחו סין ועוג אינו ראה שנלחו ז' אומות ששם היו י"ב שבטים, וזה טעם שני למה הפסיק במאמר בגו' ר:

הפטרת דברים בישיעה פרק א

חזון ישעיהו בןאמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחו וחוקיהו מלכי יהודה: ב שמעו שמים והאזיני ארץ פי יהוה דבר בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי: ג ידע שור קנהו וחקמור אבום בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן: ד הוי גוי חטא עם פבר עון

זרע מרע
נזרו אחו
דני: ו מפ
זרו ולא
אדמתכב
בתי צין
צבאות
דברייהו
ובחיקם
ובבשים
מידכם
לי חדש
שנאה נג
עיני מכב
הזכו הם
משפט א
יהוה אם
יהיו: י א
חרב תא
מלאתי
סבאך מ
שלמנים
האדון יו
כה ואשיב
שפטין

ספר

שפת אמת

עשרה אופנים על סופו נעוץ בתחלתו כ"ז אופנים על
 ב' רבתי דבראשית ל"ב אופנים על תיבת בראשית ועל
 כל חמשה חומשי תורה שחיבר הרב הצדיק
 המפורסם אדמו"ר בוצינא קדישא הסיידא ופרישא
 מוהר"ר משולם שרגא פייבוש היילפרין זצלה"ה

מברעזאן

בהרב המאה"ג המקובל
 מוהר"ר נפתלי הירץ זצלה"ה אבד"ק ברעזאן
 חתן הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר ישעיה אשר זצלה"ה אבד"ק ראפשיץ

הספר נדפס לראשונה בלעמברג תרל"ט

ועתה יוצא לאור בהגהה מדוקדקת ומדויקת
 ובצירוף אלפי מראי מקומות, ובהוספות מתורתו
 של בן המחבר, ובהשוואות הענינים והערות בשולי הספר,
 ומפתח מפורט על ענינים, ספרים, אישים, שמות וגימטריות

ע"י

יהושע העשיל היילפרין

נכד המחבר

אדר א' תשע"ד לפ"ק

פרשת ואתחנן

ואתחנן אל ד' (דברים ג, כג). עיין בעל הטורים שכתב, ואתחנן גימטריא שיר"ה, שאמר לפניו שירה כדי שיקבל תפלתו. יש לפרש על פי דנוע מספרים הקדושים, כי על תפלה כהם יש לפעמים קיטרוג שאדם זה אינו כדאי ח"ו, אבל אם התפלה הוא על ידי שיר ושבח אז היא מקובלת בלי קיטרוג, לכן נריך המתפלל לומר איזה שירה על איזה דבר ולשבח שמו יתברך באותו דבר, ובמחשבתו יכוון להמשיך הישועה של אותו דבר עבורו, כגון צעם יאמר כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אהה ברוך אהה ה' רופא חולי עמנו ישראל, הנה בזה הוא משבח אותו יתברך שמו שדרכו בך להיות רופא נאמן ורחמן, ואי אפשר לשום מקטרג שיכחיש זה, לכן מלאך רע צעל כרחו יספר שצחו של הקב"ה ויענה אמן גם על הצקשה הנכללת ומעוטף צמוך שירה ושצחה של יתברך שמו, שאנו משבחים ומודים לו יתברך שדרכו בך אף על פי שאין אנו כדאי.

ידי שהתפלה מעוטף צמוך שיר"ה [לכן שיר"ה גימטריא גם כן תפלה] כנ"ל, על ידי זה יורה חסדו וצא הישועה. וצוה יובן גם כן אמרם ז"ל (ברכות לז א; ע"ו ב) לעולם יסדר אדם שצחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל, כי תפלה לשון חיבור ודציקות כנודע, לכן מקודם יסדר שצחו יתברך שמו שדרכו בך וצבך, ואחר כך יחבר אל זה הצקשה שלו מעין אותו שיר"ה ושצחה. וצוה יובן גם כן כוונת המדרש פרשת ואל (בראשית רבה פרשה ע"א פיסוק ה') למה תפסה פלך הודיה, לכן עמדו ממנה צעלי הודאה, יהודא אמר וכו' ודוד אמר (מהלים ק, א ועוד) הודו לד' כי טוב, דניאל אמר (ג, כג) לך הלה אבהתי (אנא) מהודא. עיי"ש. והיינו נמי שהנלחיו כולם להשיג הסוד הנפלא של התפלה הנצחית שיעל מכל מיני קיטרוג, והיא על ידי עטיפת התפלה צמוך הודאה לו יתברך שמו כנ"ל, לכן תפלה ראשי תיבות ל"ה ת"פסה פלך הודיה. וזה כוונת בעל הטורים:

7 אתה החילות להראות את עבדך את

גדלך בו, אעברה נא (דברים ג, כד-כה). ונקדים הכתוב (שם, כה) עיניך הרואות

וזה כוונת הפסוק (מהלים מג, ט) יומם יורה ד' חסדו וצליה שיר"ה עמי תפלה וכו', על

מהכח עצם שלך, אבל וידעת כי ד' כו' ישמידם ויכניעם והורישם מהר. א. עי' בס' אהבת שלום פ' ויצא ד"ה והנה אנכי עמך, שפי' במקום כזה שם תהא תפלה, וכנ"ל, ועי' מש"כ בזה לעיל דף קנ"א ועיי"ש. ב. באמרי יהודה (פרשת בראשית ד"ה בראשית) מפרש לפי זה, וז"ל: בראשית. איתא בזרע קודש מזקני הקדוש מראפשיך ז"ל בראשית אותיות שיר"ה תא"ב. אפשר לומר, כי איתא בשפת אמת מאאמור ז"ל שיר"ה גימטריא תפלה, עיין שם. כי בשעת שירה מתפללים ואין קטרוג כי המקטריגים אינם מבינים שיש בזה תפלה, וגם אינם יכולים לקטרג על שירות ותשבחות של הקב"ה. והנה תא"ב הוא ראשי תיבות תמ"ך אשורי במעגלותיך (ההלים י, ה), היינו בהתחלת התורה מודיע עצה לבקש על ידי שיר, תמך אשורי במעגלותיך ואי אפשר לקטרג כנוכר לעיל ויזכה להיות נתמך מהקב"ה. ראה בתוכן לעד אות מ"ח.

את אשר עשה ד' או
 כן יעשה ה' לכל ה
 שמה. להצין למה י
 ראו, הלא כל אותו
 אמר 'רואות' לשון
 עיניך ראו. ויש לומר
 לפעול איזה ישועה
 שמו מה שפעל וע
 ועל ידי זה נתעורר
 פירוש ושאצתם מני
 (ישעיה יב, א), מהישו
 וכמו שכתבנו על (ו
 יציעו. עיין במקום י
 10-11). וכענין שכתבו
 אור, כנודע פירו
 צהענינים אף על פי
 יש להם נר, כמו
 ישועות (אור) עד
 הקודמת והיא מאי
 זוונו השם יתברך
 כי הוא המקור של
 יכולים אנו לפעול
 נפלאותיו יתברך ש
 ולא כל אדם
 שמשא ראה שרין
 מלכים, ופני משה
 כפני לצנה (צנא צמר
 עגמו לפעול הישו

ג. ראה לעיל פרשת ב
 וז"ל: ואיתא בשם מר
 בטובות ובנפלאות שו
 הנובע דהמקור הוא רי
 וזה זכר רב טובך, על
 יתור את מעינות הישו
 בס' עשרה מאמרות מ

את אשר עשה ד' אלתיכם לשני המלכים האלה
 כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר
 שמה. להצין למה אמר דייקא שעיני יהושע
 ראו, הלא כל אותו הדור ראו. ועוד, למה
 אמר 'רואות' לשון הוה, הוה ליה למימר
 עיניך ראו. ויש לומר, דנודע, כשאדם רואה
 לפעול איזה ישועה צריך לזכור גדולתו יתברך
 שמו מה שפעל ועשה נסים ונפלאות רבות,
 ועל ידי זה נתעורר המקור של הישועות, וזה
 פירוש ושאזתם מים בששון ממעיני הישועה
 (ישעיה יב, ג), מהישועה העברה תקבלו עמה,
 וכמו שכתבנו על (תהלים קמה, ו) זכר רב טובך
 יביעו. עיין במקום אחר (פרשת תולדות, בראשית כו,
 טו-יז). וכענין שכתוב (תהלים לו, י) צאורך נראה
 אור, כנודע פירושו שאי אפשר לראות
 בהעיניים אף על פי שהם מאירים אלא אם כן
 יש להם נר, כמו כן אי אפשר שיצוא עוד
 ישועות (אור) עד שמזכירים מקודם הישועה
 הקודמת והיא מאירה להישועה הזאת. ולכן
 נוונו השם יתברך לזכור תמיד יציאת מצרים,
 כי הוא המקור של הישועות, לכן על ידי זה
 יכולים לנו לפעול כל הישועות ולראות תמיד
 נפלאותיו יתברך שמו.

ולאו כל אדם רואה בשוה, לכן כאן
 שמשו ראה שצריך יהושע להלחם עם ל"א
 מלכים, לפני משה לפני חמה לפני יהושע
 לפני לבנה (נגא בנרא עה ט), ולא היה כח של
 עצמו לפעול הישועה מתחילתה כמו משה,

וללבנה אין לה אור של עצמה (וזהו מדע ח"א קפא
 א), רק מה שקבלה מאור החמה ואז נראה
 אור הלבנה. לכן אמר לו משה עיניך
 הרואות, תמיד כאילו היום נעשה, ועל ידי זה
 כן יעשה ד' לכל הממלכות, על ידי זה תמשוך
 ותפעול אחר כך כנ"ל, וכל ישראל יהיו
 במדריגה זאת.

וזו פירוש הכתוב (מייכה א, טו) כימי אלתך
 מארך מצרים אראנו נפלאות, ודקדק צוהר
 הקדוש (ח"ג קפו ב) כיום אלתך הוה ליה למימר.
 ולהנ"ל יוצן, כי מי שהוא אללו בכל יום
 כחדשות הוא יוצא בכל יום ממצרים, לכן יש
 אללו ימים רבים אשר יוצא ממצרים, ועל ידי
 זה יפעול עוד ישועות. לכן התחיל משה
 להזכיר נפלאות ואמר אתה החלות ועשית לי
 גדולות, לכן במקור הרגון אשר היה לחון אותי
 עד עתה, יהיה צעניך לחון אותי לבוא לארץ: L

**אעברה נא בו' ויאמר ד' רב לך (דברים
 ג, כה-כו).** יש לפרש על פי מה
 דנודע (קידושין מ ט) שהקב"ה מצרף מחשבה
 טובה למעשה, ועל כן כשיקש משה להקב"ה
 לכנוס ולה לאכול פריה וכו', רק לקיים מצות
 התלויה בצורך, כמאמר חז"ל (פסוק דף י"ד
 ע"א), על כן אמר לו הקב"ה כיון שעיקר
 כוונתך הוא רק לקיים המצות, על כן רצ לך
 ודי לך צרצון ותשוקה שיש לך כי אני אצרף
 אותם למעשה, ואל תוסף דבר אלי וכו', היינו

ג. ראה לעיל פרשת בשלח עה"פ מה תצעק אלי ד"ה ויבואר הדבר על פי הכתוב זכר רב טובך יביעו (שכ"ג).
 וז"ל: ואיתא בשם מרן ראש כל בני הגולה הקדוש מו"ה ר' אלימלך זלה"ה מליזענסק, שעל ידי שמספרים
 בטובות ובנפלאות שעשה השי"ת כבר, על ידי זה נמשך וניתוסף נפלאות וטובות יותר גדולים, כמו ממעין
 הנובע דהמקור הוא רק חור קטון וקצר וכשוואבין ממנו בתדירות מתרחב ונמשך ונובע יותר בכל פעם כנודע.
 וזה זכר רב טובך, על ידי שזוכרין רב טוב שכבר עשה השי"ת עמנו, על ידי זה יביעו - מרחיבין בכל פעם
 יותר את מעינות הישועה לנבוע בהמשכה ורבייה עלינו. עכ"ד הקדושים בחוספת ביאור. ד. עיין מענין זה
 בסי' עשרה מאמרות מאמר חקור דין חלק ה' פרק ט'.

ון שיר"ה [לכן
 יל"ה] כנ"ל, על
 עה. וזהו יוצן גם
 : : לעולם יסדר
 ר: כך יתפלל, כי
 נודע, לכן מקודם
 דרכו צדק וצדק,
 ה שלו מעין אוחו
 כן כוונת המדרש
 : :א פסקא ה' (לאה
 נדו ממנה בעלי
 ד אמר (תהלים קו,
 ל אמר (ב, כג) לך
 יי"ש. והיינו נמי
 נפלא של התפלה
 זוג, והיא על ידי
 : לו יתברך שמו
 ת ל"אה ת'פסה
 הטורים:

את עבדך את
 : נא (דברים ג,
 : עיניך הרואות

זבת שלי' פי ויצא
 דף קנ"א ועיי"ש.
 ש מזקני הקדוש
 ל שיר"ה גימטריא
 : תפלה, וגם אינם
 : מעגלותי"ך (תהלים
 : אשר לקטרב כנזכר

וְעֵזוֹ נִזְרָאתִיךָ יֹאמְרוּ וּגְדֹלְתִיךָ קָרִי:
 וּגְדֹלְתִיךָ אֲסַפְּרָה: זָכַר רַב טוֹבְךָ יִבְיְעוּ
 וְצַדִּיקְתֶּךָ יִרְנְנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֲרֶךְ
 אָפִים וּגְדוֹל וְגִדְל־חֶסֶד: ט טוֹב יְהוָה

וְעֵזְשָׁנָא דְחַלְתִּיךָ יִמְרוּן:
 וְרַבְנֵיךָ יִשְׁתַּעֲבוּ: וְדַכְרֵן
 סְגִיָּאֵי טוֹבְךָ יִבְיְעוּ
 וְצַדִּיקְתֶּךָ יִשְׁבַּחֲוּ: ח חַנּוּנָא
 וְרַחֲמָנָא יִ מְרַחֵם רַגְוֹ
 וּמְסִיגֵי לְמַעַבְדֵי טַבְוִן:
 ט טַב יִ לְכֹלָא וְרַחֲמֵי

עַל פְּלִהוֹן עֹבְדֵי:
 יִהְיוּדִיךָ יִ פְּלִהוֹן
 עֹבְדֵי וְחַסִּידֵי יִבְרַכְוּ:
 יִא אִיקָר מַלְכוּתֶךָ יִמְרוּן
 וְגִבּוֹרְתֶךָ יִמְלִלוּ:
 יִכ לְהוֹדְעָא לְבָנֵי גִשָׁא
 גִבּוֹרְתֵי וְאִיקָר שְׁבָהוֹר
 מַלְכוּתֵי: יִ מַלְכוּתֶךָ

רש"י

(ו) ועזו נזראותיך יאמרו. וגם אני גדולתך אספרנה: (ז) זכר רב טובך יביעו. דור לדור

מצודת דוד

(ו) ועזו וגו'. רוצה לומר כמו שאני אספר גדולתך כן כולם יאמרו חזק מעשיך הנוראים: (ז) רב טובך. מרבית טובך: וצדקתך. זכרון צדקתך ירננו: (ח) חנון. נותן מתנת חנם: ארך אפים. אינו ממהר

לכעוס: וגדל חסד. עושה חסדים גדולים:

אבן עזרא

כגדול זרועך שהוא בזרועך הגדול: וצדקתך ירננו. גם ראוי הוא שיהיה המלך עושה צדק, ומלת ירננו בפרהסיא וזה אומרים: (ח) חנון. להושיע המשוע אליו, ורחום לשמור עבדו שלא ישל: (ט) טוב. וכל מלך לא יתכן להיותו טוב רק לאנשים מעט, והשם לבדו טוב לכל, גם המלך לא יתכן לרחם רק על עבדיו

רד"ק

שעשית עמי ושיעשו הם. גם כן בכל עת שיקבלו חסד האל, יאמרו אותו ויספרו לרבים: (ו) ועזו. כמו שאני גדולתך אספרנה כן יאמרו הם גם כן עזו נזראותיך. וכתוב גדולתך ביו"ד הריבוי שהם רבות אצל המקבל, וקרי גדולתך, כי הכל הם אחד אצלו יתברך. ואלה שמות הנזכרים בזה המזמור גדולה וגבורה מעשה הוד כבוד וטוב צדקה מלכות נפלאות נזראות הם עשרה, לענין ידוע אבל אינם דוקא כל אחד במקומו הנזכר, אלא כל אחד ענינו במקום חבירו גם כן, אלא מפני ששינה להם חלקם בשמות משונים זה מזה: (ז) זכר רב טובך. רב הוא שם לא תואר כאילו אמר גדול טובך: יביעו. ידברו, כמו

מדרשי חז"ל

(ט) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. ההוא צדוקי דהיה בשבכותיה דר' יהושע בן לוי, הוה קא מצער ליה טובא בקראי. יומא חד שקל תרגולא ואוקמיה בין כרעי דערסא ועיין בה, סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה, כי מטא ההיא שעתא נייס, אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למעבד הכי, ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתוב גם ענוש לצדיק לא טוב. (שם ז).

יפורין דרבי, על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו. על ידי מעשה באו מאי היא, דההוא עגלא דהוה קא ממטו

תבענה שפתי (לעיל ק"ט קמ"א): וצדקתך ירננו. יאמרו אותם בקול רם בפני בני אדם: (ח) חנון ורחום. אלה המדות שהם טוב וצדקה מאתו, יביעו וירננו כי הוא חנון, שחנון הבריות ונותן להם צרכם, ורחום שמרחם וחומל עליהם ושומר אותם מן הנזקים ומפגעי העולם: ארך אפים. שמאריך אפו לרשעים ולא יענישם מיד: וגדל חסד. הדל"ת בקמץ וחטף. אמר שהוא גדול חסד שמגדיל חסדו על בני אדם יותר ויותר ממה שהם ראויין לקבל: (ט) טוב ה' לכל. אפילו למיני החיות הבהמות והעופות הוא טוב ומרחם, וכן ראוי לאדם ללכת בדרכיו אלה, ואין לו להשחית החיים כי אם לצורך או להשמר מנזקיהם. וכן מצאנו כי רבינו

ליה לשחיטה אזל תליא לרישיה ככנפיה דרבי וקא בכי א"ל זיל לכך נוצרת, אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתי עליה יסורין. ועל ידי מעשה הלכו, יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא (היתה שפחתו מכבודת הבית) הוה שדיא בני כרכושתא (היו שם בני חולדה) וקא כנשא להו, אמר להו שבקינהו, כתיב ורחמיו על כל מעשיו, אמרי הואיל ומרחם נרחם עליה. (ב"מ פה).

רבי אליעזר רמי, כתיב טוב ה' לכל וכתוב טוב ה' לקויו. משל לאדם שיש לו פרס, כשהוא משקה משקה

(ט) לכל. לרעים ולטובים: על. הכריות שבעולם: (י) כל מעשיך מעשה ה' בא לו הודאה ושבח

הנאהבים, והשם לכהן רחמיו (י) יודוך. הנה כל מעשיך יודוך יוסיפו להודות לך: (יא) כבוד חסידיתך, שילמדו כבוד מלכותך (יב) יהודיע לבני האדם. שהם ק

הקדוש הזהיר שפחתו שלא לאסו עם רמץ הבית, אלא תניחם ל הבית, אמר לה ורחמיו על כל מי (י) יודוך. אף מיני החיים שאין יצירתך בהן והכנת מזונותם, יודון והרי הם כאילו יודוך: וחסידיתך ההיא הנחה. אמר ומי הם המוח מתבוננים תמיד במעשיך והם יב עת בראותם החידושים המתחד והתיקון אשר כחי ובצומח יו רבותינו ז"ל ברכה לכל דבר כפי הרואה כך וכך מברך כך. ואמר ו

את כולו כשהוא עוֹר אינו עודו כך הקב"ה זן טובים ורעים, אב ומשלח שכר אינו אלא לקויו ורחמיו על כל מעשיו. א"ר ע כל שהוא מרחמיו מרחם. רבי יהו אמר: טוב ה' לכל ומרחמיו הו רבי תנחומא אמר רבי אבא ורנ מחר שנת בצורת באה והבריות והקב"ה מתמלא עליהם רחמים. ב צריכין ישראל למטרא, אתון ל תעניתא, וגזר תעניתא תלתא יו כנס ודרש להון וא"ל בני התכ

תרגום יונתן

תרגום יונתן

משלי כה

רסב

חתי אנת על רישיה
ואלהא גשלמיה לד:
כגרוחא גרכיתא בטנא
מטרא היכנא אפי
בניסתא ולישנא מושיא:
כדטב למיתב על קרנא
דאגרא מן דלמעמד עם
אתתא תגרינתא וביתא

כגרוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון
סתר: כד טוב שבת על פנת גג מאשת
מדונים קרי: מדינים ובית חבר: כה מים קרים
על גפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק:
7 כי מעין גרפש ומקור משחת צדיק מט

מקרא: כהמא קרירי על גפשא משלהתא היכנא שמועתא טבתא מן ארעא רחיקתא:
כוהיד דסכיר אניש מעינא ומבוועא מחבל צדיקא דנפל קדם רשיעא:

רשי

מדינים. כנסת ישראל שהרשעו את מעשיהם
והקיניעו להקצ"ה: ובית חבר. בית שמצרו זו
גלולים לשכינה: (כה) על גפש עיפה. עשויה להשיב
נפש עיפה: ושמועה טובה. אף היא שזה להם,
וכן יעקב, ומתי רוח יעקב אביהם (בראשית מה כו):
(כו) מעין גרפש. עכור נרגלים: צדיק מט לפני
רשע. כשהלדיק מט לפני הרשע וירא להוכיח על

ישלם דך. ישלמנו עמך, שלא יתגבר עליך:
(כג) רוח צפון תחולל גשם. מוליד ומגדל את
הגשם: ופנים נזעמים מחולל לשון סתר. לשון
הרע גורם שיהיו פני הקצ"ה נזעמים. וכן דמיון
פמרון המקרא, רוח נפון עשויה לחולל גשם ולשון
סתר עשויה לפנים נזעמים: (כד) טוב שבת על
פנת גג. על סילוק השכינה נאמר: מאשת

מצודת ציון

מצודת דוד

(כג) תחולל. ענין בריאה והולדה. כמו הן בעון חוללתי
(מהלל נא ו): נזעמים. מלשון זעם וכעס: (כד) פנת. זיוות:
(כו) גרפש. ענין רמיסה. כמו ברגליכם תרפשו (ישחקה לו
יט): מט. מלשון נטיה:

(כג) רוח צפון. כמו שרוח צפונית מוליד את הגשם, כן
לשון הרע הנאמר בסתר מוליד פנים של זעם מן
האמור עליו על האומר: (כד) על פנת גג. מבלי מחסה
ויחידי מבלי חברת אנשים: מאשת. מלשכת בית עם

אשת מדינים ואף במקום חברות אנשים: (כה) מים קרים וגו'. שני אלו הנאתן שוה, והם מים קרים הנשפכים
על נפש העיפה מרוב החוס, ושמועה טובה הבאה לאדם ממרחק: (כו) מעין גרפש. כמו מעין הנרמס והנדרך
ברגל שהנה נעכר המים ולא ישתהוה מעתה: ומקור משחת. הנשחת ברמיסת הרגל. וכפל הדבר במלות שונות:
צדיק. וכן כאשר ימוט הצדיק לנפול לפני הרשע היא סיבה לכל יבקשו עוד תורה מפיו, באמרם אם לעצמו

אבן עזרא

העבים לפאות, וכן פנים נזעמים יחוללו לשון סתר,
שמדבר הרכילות בסתר יתנו לה הפנים חיל בהראות
הזעם בהם, עד אשר ימנענה מן הרכילות, וזה דרך
מוסר שלא יקבל אדם לשון הרע: (כה) מים קרים.
מדומים לתועלת הגוף, וראוי כל אדם לבשר טובות,
ולהמנע מבשורות רעות: (כו) מעין, אכזב. ב'
דבקים, מעין ומקור כפל דבר, כלומר כמעין שהרגל

גמול טובתך: (כג) תחולל. דבק בפסוק פנים ואחור,
והוא מן חלילה (בראשית יח כה), כלומר תמנע.
פירוש אחר, מן יחולל אילות (תהלים כט ט) כענין
תכאיבו באבנים, ראתה ותחל הארץ (תהלים צו ד)
יחיל ה' מדבר קדש (תהלים כט ח) כלומר אחזה חיל,
וכן פירוש רוח צפון היא תביא חול לגשם
ותכריעהו, עד שיכלא ולא ירד על הארץ, כי תפזר

מדרשי חז"ל

והמטיב. רבי ברכיה בשם ר"ל מיתתי לה מן הכא, מים
קרים על גפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק. מה
שמועה טובה הטוב והמטיב, אף מים קרים הטוב והמטיב.
(ב"ר כז).

(כו) מעין גרפש ומקור משחת וגו'. כשם שאי אפשר
למעין להרפס, ומקור להשחת, כך אי אפשר לצדיק
למוט לפני רשע. (ב"ר עט).

(כג) רוח צפון תחולל גשם וגו'. אין הגשמים נעצרים, אלא
כשכיל מספרי לשון הרע, שנאמר: רוח צפון תחולל
גשם, ופנים נזעמים לשון סתר. (תענית ז).

(כה) מים קרים על גפש עיפה וגו'. רחיצה דאיקרו עינו
מנא לן, אמר רב יצחק: מים קרים על גפש עיפה.
(יומא עז).

תנינן: על גשמים ובשורות טובות, אומר ברוך הטוב

כולמיכל דובשא
לא שפיר אף
למבציא מלי מיקר
כההיד קרמא דתו
ולא אית לה ע
היכנא גברא דלא כ
רוחיה: אאיד

פניו דרכו, שנאוי הדבר
(כו) אכזב דבש. לא
הדבר לדורש צמטסה מן
לרבים, ועמי הארץ מן

מצו
(כח) פרוצה. ענין שבירה:
המגפה (ממלך ח יא): צרוח
(ישעיה נא ד), על שם שבאו
שטיחת התאנים ליבש. ו
נאודה. נאה. כמו

חומתה ולא נבנית חומו
לא יוכל למנוע רוח א
נפשו (לעיל כא כג). אם כ
בעת שטיחת התאנים ו

תרפסוהו, וכמקור המי
שימוט לפני רשע, ו
המוסרים, ואין נכון שיו
צווי, כלומר אכול דו
מאכל הדבש כראוי:
צדיקים הוא כבוד
חכמתם שהיא כבודם

נושאי הפרק

- (א-ד) להמנע מלענוו
- (ה) להוכיח לכסיל
- (ו-י) גנות הכסיל ומ
- (יא) הכסיל מתנהג ו
- (יב) מסימני הכסיל.
- (יג-טז) תירוצי העצי
- (טז) דמיון המתעבר
- (יח-יט) הרמאי דומו
- (כ-כב) להשקיט המ
- (כג-כה) התנהגות ה
- (כו-כח) עונשו של ו

משלי כה כו
 רסג
 לפני־רשע: כוֹאֲכַל דְּבַשׁ הַרְבּוֹת לֹא־טוֹב
 וְחֶקֶר כְּבוֹד כְּבוֹד: כַּחֲעִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה
 אִישׁ אִשֶׁר אֵין מַעְצָר לְרוּחוֹ: כוֹ אֶפְשָׁלֶג |
 בְּקִיץ וְכַמְטָר בְּקֶצֶר כֵּן לֹא־נֹאֵה לְכֶסֶל

תרגום יונתן
 כוּלְמִיכַל דּוּבְשָׂא סְגִי
 לֹא שְׁפִיר אִף לֹא
 לְמִבְצִיא מְלִי מִקְרָתָא:
 כַּחֲעִיר קְרָתָא דְחָרִיעָא
 וְלֹא אִית לָהּ שׁוּרָא
 הִיכְנָא נְבָרָא דְלֹא מַצְעָר
 רוּחִיהָ: אִאִיךְ תִּלְנָא

רש"י

פניו דרכו, שנאוי הדבר כמעין נרפש ומקור נשחת: (כו) אכול דבש. לאכול דבש יומר מדאי, רמז הדבר לדורש נמעשה מרכבה ונמעשה בראשית לגלות לרבים, ועמי הארץ מלגלגים על הדברים ושואלים

מצודת דוד

לא הועיל מה יועיל לזולת: (כו) אכול דבש. לאכול דבש הרבה לא טוב, כי מיעוטו יפה ורובו קשה, אבל מרבית חקירת כבודם של צדיקים לכבוד יחשב, רוצה לומר מהראוי להרבות לחקור חכמתם שהיא כבודם ותפארתם: (כח) עיר פרוצה. כמו עיר שנפרצה חומתה ולא נבנית חומה במקום הפרצה, הנה בזה נתקלקלה שמירת העיר כי כל הרוצה בא בה, כן איש אשר לא יוכל למנוע רוח אמרי פיו כי בזה מקלקל שמירת נפשו, וכמו שנאמר שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו (לעיל כא כג). אם כן מי שלא שמר רוח אמרי פיו מקלקל שמירת הנפש: (א) בשלג. כמו אם יורד השלג בעת שטיחת התאנים ומטר בעת הקציר, שהמה דברים שאינם נאיין כי מפסידים התאנים והתבואה, כן לא נאה לכבד את הכסיל שאז יחשוב שאין יתרון לחכמה:

אבן עזרא

ראוי מדומים, וכמוהו אכול בני דבש כי טוב (לעיל כו יג), וכתוב בתריה כן דעה: (כח) פרוצה. שנעשית פרצה בחומותים: אין חומה. שלא נבנתה חומה במקום פרץ לעבור אנשים, ויצא מי שירצה, כן איש אשר אין מעצור לרוחו לנפשו לעצור מאמריו, והנה שתיקה טובה להם: (א) בשלג. לא נאה בקיץ, וכמטר שלא נאה בקציר, כן לא נאה לכסיל כבוד

נושאי הפרק

- (א-ד) להמנע מלענות לכסיל כאלתו.
- (ה) להוכיח לכסיל את אולתו.
- (ו-י) גנות הכסיל ומעשיו, והמניעה מלהשתמש בו.
- (יא) הכסיל מתנהג ככלב.
- (יב) מסימני הכסיל.
- (יג-טז) תירוצי העצלן מלעשות מלאכה.
- (טז) דמיון המתעבר על ריב לא לו.
- (יז-יט) הרמאי דומה ליורה חיצי מות.
- (כ-כב) להשקיט המריבה על ידי השתיקה.
- (כג-כד) התנהגות החנף והזהירות ממנו.
- (כז-כח) עונשו של הרשע החנף.

תן
 רישיה
 ה לך:
 א פטנא
 אפי
 ממושיא:
 ל קרנא
 עמר עם
 ו גיבתא
 יחיקתא:

מעשיהם
 שזכרו נו
 ויה להשיב
 שזה להם,
 ? מה כו):
 מפי לפני
 הוכיח על

ין חולתי
 גת. זיוות:
 (יחזקאל לו

הנשפכים
 ס והנדרך
 ת שונות:
 ס לעצמו

שון סתר,
 בהראות
 וזה דרך
 ס קרים.
 ה טובות,
 אכול. ב'י
 ן שהרגל

הכא, מים
 ורחק. מה
 : והמטיב.

אי אפשר
 טר לצדיק

ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל
 מאד (בראשית כו, יג) יש לומר על פי
 אמרם ז"ל (מעניית ד, ב). האי לורבא מרבנן דמי
 לפרעידא דתותי קלא, דכיון דנביט נביט י"י. לכן
 אמר ויגדל האיש, וממילא כיון דנביט נביט
 עד כי גדל מאוד:

עוד יש לפרש בהקדם מה שפירשתי על
 פסוק (תהלים כ, ו) יעננו ציוס קראנו, על
 פי דברי זוהר הקדוש (מ"א דף ק"ג ע"ב כ"ד ע"א)
 ומבואר יותר בספר שערי אורה (שער הראשון
 הספירה העשירית), שמחויב האדם הצא להחפול
 לפניו יתברך ולהפיק רצון מהש"ת, מחויב
 להיות בקי בכל שמות ומהות הספירות
 העליונות, כי הם נקראים מדות שבהם מודד
 הקב"ה שפע לכל צריה, וכל מדה ומדה בפני
 עצמה מיוחדת לענין בפני עצמו, זו לחיים וזו
 לחן וזו לפרנסה וכיוצא, וכוונת התפלה צריך
 להיות לאין סוף יתברך, להמשיך ממנו
 המנוקש דרך הספירות והמדות. ומי שאינו
 בקי בהג"ל אזי קשה להפיק צקשתו ממנו
 יתברך, כי הרי זה דומה למבקש טרף ומזון
 מאור המלך ששם אצנים טובות ומרגליות, או
 להיפך מאור המזון מבקש מרגליות וכיוצא,
 ובוודאי לריק יגיעו. כמו כן בגבהי מרומים.

ועל זה אנו אומרים לחתך דפקנו, ויפרש
 באיזה דלת, דלת של רחום וחנון, שצריכין
 לידע על איזה דלת ופתח של חדר ואור
 לדפוק. אמנם כן זה גופא שנוכל לידע ולהשיג
 זאת, אי אפשר רק בעזר חלוק. והנה המדות
 והספירות נקראים יומין כנודע (וה"ק ח"ג דף
 קל"ד ע"ב), וזה שאנו מבקשים יענינו ציוס

קראנו, פירוש, שיענינו שנדע באיזה יום ומדה
 לדפוק ולקרוא אליו יתברך שנפיק על ידי זה
 רצון מאתו יתברך. וזה פירוש וילך האיש וכו'
 כ"י גד"ל מא"ד, גימ' יצ"ק, ראשי תיבות
 יעננו ציוס קראנו כנודע (שעה"כ דרוש א'
 מדרושי אשרי ופיטוס הקטורת), שזכה למדרגה
 שענה אותו הקב"ה, והשיג וידע כל דלת ודלת
 מכל אופרות העליונים כנ"ל, ועל ידי זה
 ממילא הפיק רצון מהש"ת. לכן ויהי לו לאן
 וצקר ועבודה רבה, כי היה נענה מכל ספירה
 וספירה על ידי כח אין סוף הנשפע בה:

ובל הבארות אשר חפרו עבדי אביו וגו'
 וימלאום עפר וגו', לך מעמנו כי
 עצמת ממנו מאד וגו', ויחן בנחל גרר וגו'
 (בראשית כו, טו-יז) עד בוף הפרשה. ויש לדקדק,
 מדוע בתחלה כשחפר יחנק את הבארות אשר
 חפר אציו ויסתמום פלשתים, ויחנק חזר
 ויחפרם וקרא להן שמות לא החמשקו עמו
 עליהם, ואחר כך כשחפרו עבדי יחנק וימלאו
 באר מים החמשקו עמו שתי פעמים. גם להבין
 ענין החפירה של הבארות שעסקו אבותינו
 בהם, אשר בלתי ספק נרמז בה רמיזא
 דחכמתא בפנימיות עבודה הגוהג לדורות.

7 והנראה בהקדם מה שפירשתי מקרא
 שכתוב (תהלים קמה, ו) זכר רב טובך יציעו
 וגומר, כי בכל מקום אשר הופיע שפע
 הקדוש ממנו יתברך באיזה פעם, אז צניקל
 לעורר ולהמשיך פעם שנית למקום הזה
 השפע עליונה מאתו יתברך, כי כל דבר
 שבקדושה מניח רושם ולין, לכן אל מקומו
 הוא שואף וזרח הוא שם (עפ"י קהלת א, ה). וכמו

יד. פירוש (עפ"י רש"י): בחור חרף, דומה לגרעין שתחת גושה של קרקע, דכיון שמתחיל לבצבץ ולעלות עולה
 למעלה, כך תלמיד חכם כיון שיצא שמו הולך וגדל למעלה.

שאנחנו מקווים שי
 ציינו את שכינתו לל
 קדושת שכינתו יתברך
 לשם וישרה קדושתו
 לא היה צהם מקודם ו
 בכל דבר וענין הנשפע
 אירע ח"ו איזה פסוק
 לתקן ולהמשיך גם ע
 צמיחה גדושה, ואין לו
 אצל כשרוצים להמש
 יתברך למקום או ל
 בתחילה, אז צריכין לנ

ובזה פירשתי הנ
 נרפש ומקור משחת
 למשל אם מבקשים ו
 חיים במקום חדש שו
 שום מוצא מים, אז
 יחירות צריכין לעשות
 להיות שלא ימלאו שו
 להיות שלא יהיו טוב
 שכבר היה שם באר
 וקלים לשמות, אך מו
 על מקום זה שנרפ
 ונחתם בעפר, אז פש
 לפעול להחזיר את י
 גופא יסייעו להרחי
 פעם יותר ויותר. ו
 האמת, שהוא מוכשר
 השמש ההלמה והה
 סיבה מאתו יתברך
 מעט ומט לפני רשע

יט. בסידור הארז"ל הג
 לספר ביציאת מצרים ה
 הגדה ואותיות של חסדי

שאנחנו מקווים שיחזיר הקב"ה צמחה
 בימינו את שכינתו לנין, כי נשאר שם רושם
 קדושת שכינתו יתברך, על ידי זה צניקל יחזור
 לשם וישרה קדושתו קודם כל הארצות אשר
 לא היה בהם מקודם השראת השכינה, כמו כן
 בכל דבר וענין הנשפע מאתו יתברך ואחר כך
 אירע ח"ו איזה פסיקת השפע, צניקל הדבר
 לתקן ולהמשיך גם עתה כצמחה את השפע
 צמידה גדושה, ואין צריכים לזה פעולות רבות.
 אבל כשרוצים להמשיך שפע עליון מאתו
 יתברך למקום או לאדם חדש שלא נשפע
 צמחילה, אז צריכין לפעול בכח רב.

ובזה פירשתי הפסוק (משלי כה, כו) מעיין
 נרפש ומקור משחת צדיק מט לפני רשע, כי
 למשל אם מבקשים לחפור למצוא צאר מים
 חיים במקום חדש שלא היה שם כלל מקודם
 שום מוצא מים, אז כמה יגיעות וטירחות
 יחירות צריכין לעשות, וכולי האי ואולי, ויכול
 להיות שלא ימצאו שם, ואף אם ימצאו, יוכל
 להיות שלא יהיו טובים לשמות. אבל במקום
 שכבר היה שם צאר מים חיים קרים ויפים
 וקלים לשמות, אך מחמת איזה סיבה שעברה
 על מקום זה שנרפש ונשחת המעיין הזה
 ונסתם צעפר, אז פשיטא שצניקל הדבר מאוד
 לפעול להחזיר את הצאר כצמחה, והמקור
 גופא יסייעהו להרחיב את צריכת המים בכל
 פעם יותר ויותר. וכמו כן נמי אלל צדיק
 האמת, שהוא מוכשר ומוכן וכבר זרחה עליו
 השמש ההלחה וההשפעה העליונה, ועל ידי
 סיבה מאתו יתברך יסובב לפעמים שנופל
 מעט ומט לפני רשע, אבל ד' לא יעזבונו בידו

(מהלים לו, לג), כי בשעה קלה ובעבודה מועטת
 יסיר מעליו את הצנן העמל אשר כסהו, וישוב
 לימי עלומיו, וישמח צדיק וחגל נפשו בצלקיו
 כצמחה, וישוב ד' ושש להטיב לו ממעון
 הצרכות והלחחות. וזה מעיין נרפש ומקור
 משחת, היינו שמקודם היה שם צמקום הזה
 מעיין ומקור טוב, אך שעל ידי איזה סיבה
 נרפש ונשחת מעט, שזה פשיטא שלא לעולם
 יהיה, וגם צניקל להחזירו לכצמחה, כמו כן
 אם ח"ו לפעמים צדיק מט וכו'.

וזה זכר רב טובך יציעו, פירוש, כי ישראל
 הם צאמת מעיין ומקור אשר זרחה עליהם
 מאורי אור ההלחה וההשפעה העליונה
 מאתו יתברך מקדם ומאז למעלה מהטבע
 ולמעלה מהשכל, והמה מלומדים צניקים
 ועצמו מספר, אך לפעמים על ידי עוונותינו
 הרבים כיסה ענן את השמש וחשכו המאורות
 בחשך הגלות והצרות החכופות בכללות
 ובפרטות כל איש פרטי, אשר גלי ים הצרות
 חלפו עברו על כל ראש אשר כמעט כח אין
 לסבול. אבל עצה טובה ונאמנה, לחזק עצמו
 בד' יתברך ולזכור נפלאותיו אשר עשה מקדם
 ומאז, ובה יעורר ויחפור את מעיינות
 הישועה העליונה אשר נחכסו ונסתמו ח"ו על
 איזה זמן על ידי הקיטרוג והדינים.

ועל ידי זכירת נפלאות הצורא יתברך
 וסיפור בשבחו יתברך איך שהוא עשה אז ואז
 נפלאות כאלה וכאלה, על ידי זה נחשורר
 ונחגלה המעיינות של הישועות ונשפע לנו כל
 טוב"י, ואין שטן ופגע רע לקטרג ח"ו, כי מי
 זה הוא ואיזה הוא אשר ימצאו לצו לקטרג

יט. בסידור הארז"ל הגדה של פסח, וכן במשנת חסידים מסכת ליל פסח פ"ז מ"ז מובא בזה"ל: וכל המרבה
 לספר ביציאת מצרים הרי זה משוכח, היינו משוכח בחסידים, כיון שיוצא מפייהם של עמו בני ישראל ספור
 הגדה ואותיות של חסדי המקום לבני ישראל, אז אלו האותיות מעוררין חסידים לכל העולמות, ע"ש באריכות.

גדה
 זה
 וכו'
 צות
 פ' א'
 י"גה
 דלת
 זה
 צ'אן
 צירה
 גו'
 בי
 גו'
 צ'דק,
 אשר
 חזר
 עמו
 מלאו
 להצין
 ותינו
 ימיזא
 ז.
 ג'קרא
 יציעו
 שפע
 צניקל
 הזה
 דבר
 יקומו
 וכמו
 ז'עולה

על הזכרת נפלאותיו יתברך, ועל ידי זה ממילא נפתח ונחגלה מקור הזכרה ומעייני הישועה, ונשפע לנו ישראל עם קרובו טובות רבות צמדה גדושה, כי אור השפע אל מקומו הוא שואף וזורח, כי כבר זרחה עלינו שמש ההצלחה ונפלאות למעלה מהטבע והשכל והזמן, ונשאר לנו אז רושם וזיון. וזה זכר רב טובך, על ידי שמוכירין צפיהם את רוב טובך אשר כבר עשית צדקים וזמנים הקודמים, ועל ידי זה יגללו את האזן שעל פי הבאר, דהיינו הקיטרוג והדינים שיש ח"ו. וממילא אחר כך יביעו, פירוש, נוצעים הישועות וההצלחות ממקור הזכרה ומעייני ובאר השפעה עליונה.

ושמעתי כן נשם צדיקי אמת, אשר כך הוא בגולה, כשארם רוצה להמשיך על עצמו איזה ישועה, אזי יספר ויזכיר את הנפלאות והישועות שעשה הוא יתברך עם אדם אחר או עמו בפעם אחרת, ועל ידי זה נמשך לו כעת גם כן הישועה.

ובזה פירשתי סמיכות הכתובים (נראה שכו, כו-כח) ויזכרו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר זרכו ד', ויתן לך וגו'. ודרשו חז"ל (רש"י ע"פ ג' ג' ג' רנה סו, א), יתן ויחזור ויתן. והיינו

על ידי הזכרה שצריך אותו צעם הזאת, על ידי זה ממילא יתן ויחזור ויתן בכל פעם, כי על ידי שזכור שד' צריך אותך פעם אחת, על ידי זה יהיה נמשך לך בכל פעם ממקור הזכרה ולא יהיה קיטרוג כלל, וגם מדת הדין יסכים, שאין שטן ופגע רע על הזכרת נפלאותיו יתברך.

וזה נמי מה דאיתא בחז"ל (שם יב, א-ב) הנכנס לבקר את החולה בשבת, אומר שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לצוא. כי באמת בשבת אסור להתפלל כלל על זרכיו, רק טוב להודות לד', כי זה הוא המזמור של יום השבת (ההלל ג'), להודות לד' ולספר נפלאותיו אשר כבר עשה, לכן כשזוכר צפוי ששבת היא מלועוק, על ידי זה ממילא רפואה קרובה לצוא, ונמשך הרפואה צלי שום קיטרוג.

וזה נמי שייסד הפייטן צומירות שבת (נפיוע ברוך ה' יום יום) שצראנו לכבודו להללו ולשבתו ולספר הודו, היינו שאין לנו זרכין רק להודות ולספר הודו ונפלאותיו שכבר עשה, על ידי זה אנחנו גורמים להאיר למעלה ומסירים כל צחינת חושך ודין שמכסה את המעייני הישועות, כבוד אכן שעל פי הבאר

ועיין בספח"ק מים רבים, פרשת בא בשם ספח"ק זאת זכרון להרה"ק מלובלין זי"ע, וז"ל: למען חספר באוני בנך כו', דהנה שמעתי מאת הרב המגיד מזלאטשוב, אף ראיתי גם בספרים, כי בספורי ניסים פועלים וממשיכין שורש של הנסים לעשות עוד ניסים כיוצא כאלו. ומאת הרב הנ"ל, כי באותיות אלו יש החיות והכח של פעולות אלו, כי הכל באותיות של התורה, עכ"ל, ע"ש. כ. ראה להלן פרשת בשלח עה"פ מה תצעק אלי, ד"ה ויבאר הדבר על פי הכתוב זכר רב טובך יביעו (שם): וז"ל: ואיתא בשם מרן ראש כל בני הגולה הקדוש מו"ה ר' אלימלך זלה"ה מליזענסק, שעל ידי שמשפירם בטובות ובנפלאות שעשה השי"ת, כבר על ידי זה נמשך וניתוסף נפלאות וטובות יותר גדולים, כמו ממעין הנובע דהמקור הוא רק תור קטון וקצר וכששואבין ממנו בתדירות מתרחב ונמשך ונובע יותר בכל פעם כנודע. וזה זכר רב טובך, על ידי שזוכרין רב טוב שכבר עשה השי"ת עמנו, על ידי זה יביעו - מרחיבין בכל פעם יותר את מעינות הישועה לנבוע בהמשכה ורבייה עלינו. עכ"ד הקדושים בתוספת ביאור. ומקורו בנועם אלימלך ריש פ' ראה. וע"ע להלן פרשת ואחנן ד"ה אתה (תקמט) וז"ל: נודע, כשארם רוצה לפעול איזה ישועה צריך לזכור גדולתו יתברך שמו מה שפעל ועשה נסים ונפלאות רבות, ועל ידי זה נתעורר המקור של הישועות, וזה פירוש ושבתם מים בששון ממעיני הישועה, מהישועה העברה תקבלו עתה. עיי"ש.

(עיין זוה"ק ח"י)
 ספירה וזהיר
 על ידי הזכר
 הטעם שיש
 ידי הזכרת
 הטעם כי גב
 הקב"ה דרכו
 ועיקר הצדק
 שכבר האיר
 עליו עוד כש
 ניקל לעורר
 עלינו ישועות
 שיש לנו מק
 מקומו הוא
 שאנחנו זרי
 נפלאותיו, הו
 שיהיו הם הו
 שהיה להטיב,
 שזר לעושי ר
 שזה הוא רצו
 והרי זה
 הרב הקד
 מראפשימיץ
 ואנחה) על פכ
 אמה השלם
 מפורסם. ופי
 שאתה צעמך
 חפלת המתפל
 לחפלת זדיקו
 הזדיק המתפל
 היינו להזדיק
 זה שהתפלל וו
 רצונו יתברך.
 צעמנו עשה ד

וְרָאָה יִרְאֵת הַעֲנֹשׁ יָכוֹל לִהְיוֹת לְאָדָם אֶף שְׂאִין רוֹאֶה הַדְּבָר הַמְּקַרָּא, וְכַּבּוֹמְרִים לוֹ לְמִשְׁלַל אֵל תִּלְךְ אֵל הַמְּקוֹם הַזֶּה שֶׁשָּׁם הוּא דָבָר הַמְּמִית וְהַמְּזִיק, הוּא מִתְקַרָּא וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ, * אֲבָל אֵהְבָה בְּלִמִּי אֶפְשָׁרִי לִהְיוֹת לְאָדָם כִּי אִם בְּרֵאוֹת הַדְּבָר הַנֶּאֱהָב, * וְכָל זְמַן שְׂאִין רוֹאֶה בְּעֵינָיו אֵין לוֹ רַק הַשְׁתַּוְקָקוֹת לְרֵאוֹת, * וְאֵהְבָה הוּא הַעֲתֻדוֹת וְלִכְּן 'אֵהְבָה' בְּגִימְטְרִיא 'אֶחָד', * וְהֵנָּה בְּהִיּוֹת הָאָדָם בְּמִדְרָגָה זוֹ בְּאֲתֻדוֹת, צְרִיף שְׂמִירָה תְּמִיד וְלִהְתְּזִיק עֲצָמוֹ שְׂעִדֵּן אֵינוֹ בְּמִדְרָגָה זוֹ, * וְנִמְצָא שֶׁנֶּשׁ הַדְּבָר אֵהְבָה וְקָרָא בְּשֵׁם רֵאָה פְּנִ"ל שְׂאִין אֵהְבָה וְנִגְמַרְת אֵלָא בְּרֵאָה:

וְזֵהוּ רֵאָה? פְּרוּשׁ כְּשֶׁאֲתָה בְּמִדְרָגַת אֵהְבָה הַנִּקְרָא בְּשֵׁם רֵאָה, 'אֲנֹכִי נוֹתֵן לְפָנֶיכֶם' רְצָה לוֹמַר צְדִינן צְרִיף לִהְתְּזִיק עֲצָמְךָ שְׂאִינְךָ בְּמִדְרָגַת אֲתֻדוֹת גְּמוּר, וְכַּכֵּן לְפָנֶיכֶם' שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים וְצְדִינן אֲתָה כְּשֶׁאָר בְּנֵי אָדָם, כִּי אִם 'הַיּוֹם בְּרָכָה וְקִלְלָה' רְצָה לוֹמַר תִּתְזַיֵּק עֲצָמְךָ בְּאֵלּוֹ הַתְּחַלְתֵּם הַיּוֹם לְהַרְגִיל עֲצָמְךָ בְּמִדְרָגַת

אֵהְבָה וְיִרְאָה, בְּרָכָה רְמָזוֹ לְאֵהְבָה, וְקִלְלָה רְמָזוֹ לְיִרְאָה דְּהֵינּוּ רְצוּעָה לְאֵלְקָאָה: א. אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּן כִּי, יֵשׁ לוֹמַר עַל פִּי הַמֶּשֶׁל אָדָם שֶׁהִיָּה בּוֹ אֵיזָה חִלְשָׁה רַחֲמָנָא לִיְצַלְן וְנִתְרַפָּא מִמֶּנָּה, אָזִי בְּכָל עַת וְרָגַע הוּא מְעַיֵן וְשׁוֹמֵעַ אִם חִלְיָה חִלְשָׁה הַזֹּאת מִתְעוֹרֵר בּוֹ, כִּן הַמֶּשֶׁל בְּכָל אָדָם, צְרִיף בְּכָל עַת וְרָגַע לְשִׁמְעַ עֲצָמּוֹ וְלִעֲזֵן אִם הוּא יוֹצֵא יָדֵי חוֹבְתּוֹ בְּעֲשִׂיַת מְצוֹת ה' אִם אֵין מִתְעוֹרֵר בּוֹ ח"ו אֵיזָה דְבָר שְׂאֵינוֹ הַגּוֹנֵן, וְזֵהוּ 'אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּן' רְצָה לוֹמַר זֶה הוּא בְּרָכָה לְאָדָם 'אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּן אֵלַי, כִּי פְּנִ"ל שֶׁתִּשְׁמְעוּ וְתִעֲשִׂנוּ תְּמִיד אֶף בְּעֲשׂוֹתְכֶם מְצוֹתַי וְתִבְרָךְ שְׁמוֹ אִם אֵין אַתֶּם מְחַסְרִים בְּהֶם, וְהַקִּלְלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ' רְצָה לוֹמַר אִם לֹא תִשְׁגִּיחוּ עַל עֲצָמְכֶם פְּנִ"ל, לִכְּן צְרִיף הָאָדָם לְהִסְתַּפֵּל תְּמִיד וְלִהְשָׁגִים עַל עֲצָמוֹ בְּכָל עַת שְׁנֵה יִהְיֶה בְּרָכָה לוֹ וְלִנְרַעוֹ עַד עוֹלָם, וְקָל לְהַבִּין:

צריך בכל עת לבדוק את עצמו אם נזקקים המצוות ובמיוחד כראוי

או יאמר ראה אנכי נותן לפניכם ברכה או יאמר ראה אנכי נותן לפניכם ברכה כו'. ונקדים לפרש פסוק (תהלים קמה, ז) זכר רב טובך יביעו כו"ב, דכבר

הצדיק בעוור תמיד רחמים עליהם ושיחות ותשכחה שלו

◆ ציונים ומקורות ◆

מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום. והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלהיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם. י. זוה"ק ח"א יא: 'אית יראה רעה דלקי ומחי ומקטרג ואיהי רצועה לאלקאה חייביא: וע"ע תיקר"ו עו: יא. עיין להלן פר' שופטים ד"ה בינונים: 'ש'אדם צריך וכו' להתווכח בקרבו תמיד על מעשיו שיהיו תמיד לנגד עיניו שהוא בעל חסרון שמחסר בעבודתו ית"ש ואינו יוצא ידי חובתו בעשותו אחת ממצות ה' יבין וישכיל הטוב ויחשוב שלא עשאה כל הצורך בצלילות וזכות כראויה להשם יתעלה. יב. זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו.

לאותו אור, שהצדיקים רואים בזה האור מסוף העולם ועד סופו, וזה"פ 'לצדיקים לעתיד לבוא', והענין הוא, שהצדיקים על ידי צדקתם שהצדיק באמונתו יחידה' (חכוק ב, ד) ואמונה הוא לשון (אסתר ב, ז) 'ויהי אומן את הרסה', שהוא לשון הנגה והמשכה, ממשכיין האור הוזה לכל הו' ימי הבנין, ומה שהיה תחילה אור הגנון נתגלה לצדיקים, שהם יהיו רואים בו וממשיכין אותו לעולם. וע"ע זרע קודש לפסח ד"ה וז"ש המדרש: כל מקום שאמרו חז"ל 'לעתיד לבוא' פי' הרדיק מו"ה אלימלך שהפי' שע"ז הדבר עתידים ישראל אף בחייהם לבוא ואין הפי' דווקא לעוה"ב. ט. 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל

דבר קטן
הוא
עצמו
הוא
הוא

הוא
הוא
הוא
הוא
הוא

הרה"ק ברוך ר' אליהו אבי צנען ז"ל
יוצא אנו
פאר מקדושינו

פתבנו מזה פעמים הרבה" שהצדיק הוא מעורר רחמים תמיד על ידי תורתו הקדושה שעוסק בה לשמה ועל ידי מצותיו ותכונתו שמו ועל ידי השבחים והשירות שמרנן ומשבח להבורא ברוך הוא ותעלה, שאתערוטא דלתתא הוא אתערוטא דלעילא", והוא דאמרין בגמרא" אין טפה יורדת מלמעלה אלא אם שני טפות עולות מלמטה:

וזהו זכר רב טובך יביעו מלשון מים תבועה אש (ישעיה סד, א), כששופכין מים על אש, המים מבועבועין, וזהו זכר רב טובך פרוש שזכר רב טובך להשפיע לעולם, יביעו רצה לומר לזה צריך אתערוטא דלתתא, והוא כמשל המים שמבועבועים ועולים ב' טפות מלמטה, פן הצדיקים מבועבועים קדשתם ואתערוטתם דלתתא כפי יכולתם והשם ותכונתו משפיע

אתערוטא דלעילא היא ע"י אתערוטא דלתתא של הצדיקים

לעולם רב טוב ורחמים גדולות, * ומה הוא אתערוטתם דלתתא, ואמר וצדקתך ירננו רצה לומר על ידי צדק וחסד שעושים וישר ושבח שנותנים לו ותכונתו, ועל ידי זה נמתקים הדינים:

אף גם זאת צריך הצדיק לעורר הגבורות והדינים על האמות", וזהו כבוד מלכותך יאמרו", פרוש הצדיקים על ידי מעשיהם הטובים פנ"ל ממשיכים את הבורא ברוך הוא לעולמות לעשותו מלכות בקסד ורחמים, * וזהו יאמרו הדינו אמירה רכה", * ונגבורתך ידברו רצה לומר והגבורות הקשים, דבור הוא לשון קשה, צריכין גם פן למען להודיע לבני האדם גבורותינו (שם ח), דבני האדם הם האמות פדאיתא בתוספות בעבודה וזה"ל (ג) החלוק שבין אדם להאדם, דישראל נקרא אדם והאמות נקרא האדם:

הצדיק צריך לעורר הדינים על האמות

וזהו ראה פנ"ל רב במדרגת אהבה פנ"ל לייב, * אגבינו וקוללה הדינו הקלל והברכה הדינו הרחמיני יתנה מסור בידכם תפעלו הכל, ו

עשר תניש את פי נראה לומר ע (אבות פ"ד מ"ב) ש"כר הפרוש עשר תעשר אחד תנקה עוד לעז ורצה היוצא השדה גם תנקה ש"כל תבו השדה בשנה העברה הברכה בשנה שיעי התבואה של שנה הן ושנה. וזהו תעשר א

ע"י מצות עשרת יבנה ש"כר לעשר לטובה הבאה לכל תבואת שנת עבודה יהיה רק והעשר של שנה זו

או ואמר עשר תי שכל ו האדם להכניסה לעו כלולים מעשרי, ו

בכל עולם שבעה את כמותו צריך לכלול אתה בעשר

ציונים ומקורות

יג. עיין פר' תרומה ד"ה ויקחו לי תרומה: 'הצדיק על ידי עוסקו בתורה לשמה ומנדב את לבו למקום ב"ה, ע"ז הוא מרים ומעלה את הדינים לשורשם וממתיקם שם, וממילא פועל רחמים וחסדים'. ועיין פר' תצוה ד"ה בשנים עשר. יד. זוה"ק ח"א פו: אמר רבי אלעזר הא חמינא דאתערותא דלעילא לאו איהו אלא כד אתער לתתא'. טו. עיין תענית כה: אין לך טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים, והא תניא טפחים, לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה, וע"ע בר"ר יג. יג. ועיין זוה"ק ח"ג רמז: זרוא דמלה אמרו בתעניות אין טפה יורדת מלמעלה שאין עולין כנגדה טפיים". טז. עיין רש"י ורד"ק שם. יז. עיין לעיל פר' דברים ד"ה ונחזור לעניינינו: 'שהצדיק עולה במדרגתו עד מקום ושורש הדינים וממתיקם שם וגם מעורר את הדינים על הרשעים הראויים לכך שיהא חלין עליהם

ועל ידי זה כשעושין דין ברשעים מתירא ומתקלס ומתגאה על ישראל'. יח. 'כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו. להודיע לבני האדם גבורותינו וכבוד הדר מלכותו'. יט. רש"י שמות יט, ג ד"ה כה תאמר: בלשון הזה וכסדר הזה, לבית יעקב' אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה'. כ. מכות יא. 'למימרא דכל דיבור לשון קשה אין, כדכתיב (בראשית מב, ל) דיבר האיש אדוני הארץ איתנו קשות'. כא. ד"ה כהנים: "כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא האדם, משמע הכא דעובדי כוכבים נמי קרוין אדם, ותימזה דהא אמר בעלמא (ב"מ קיד) דאין קברי עובדי כוכבים מטמאים באהל משום דכתיב (במדבר יט, יד) 'אדם כי ימות באהל' אתם קרויים אדם דכתיב (יחזקאל לו, לא) 'זאתן צאני צאן מרעיית אדם אתם' אתם קרויים אדם ולא עובדי כוכבים קרוין אדם, ואור"ת דיש לחלק בין אדם להארם'.

כב. לעיל ד"ה והנה יר רעת: לית פקודא די ספירות, וע"ע תיקו"ז דלית ספירה דלא או בממשלה דילה. כ בממשלה דילה: ב עיגולים ויושר ענף ב: ב' בו י ספירות פרטיות, ו שבכל עולם ועולם, פרטיות, וכולם הם בצ וזה לפנים מזה, עד: רד"ק תהלים קכו, ו. ראה ד"ה עשר תעט זרעך ולערב אל חנח

וזהו 'ראה' פנ"ל רמז להצדיקים שהם במדרגת אהבה הנקרא בשם ראייה כפ"לכב, * אגכי נתן לפניכם ברכה וקללה דהינו הקללה על האמות, * ונה' ברכה' הינו הרחמים על ישראל, כל זה יהיה מסור בנדכם שאתם בצדקותיכם תפעלו הכל, וקל להבין: * L

העיקר בענין
במקורו
המטרה ברבה
על ישראל
וקלה על
האמות

**עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂה אֵת כָּל תְּבוּאֹת וְרֵעֶךָ כּו'.
נראה לומר על דרך שאמר התנא (אבות פ"ד מ"ב) 'שכר מצוה מצוה'. וזהו הפרוש 'עשר תעשר' כשתתן מעשר פעם אחד תזכה עוד לעשר, 'את כל תבואת ורעך היוצא השדה שנה שנה' רצה לומר גם תזכה שיכל תבואת ורעך שהוציאה השדה בשנה העברה, והיה לשנה הבאה הברכה בשדה, שיעלה המעשר כמו כל התבואה של שנה העברה, * וכן כל שנה ושנה. וזהו 'תעשר את כל כו' שנה שנה':**

ע"י בעת
בעשר יזכה
עוד לעשר
לשנה הבאה
שכל תבואה
שנה ששנה
יהיה רק
המעשר של
שנה זו

או יאמר עשר תעשר. * דהנה ידוע כי שכל מצוה ומצוה צריך האדם להקניסה לעשר, שכל העולמות כלולים מעשרי, וכמו כן צריך להיות

ככל עולם
ששכלה את
בחייתו ע"ד
לכלול אותה
בעשר

עשיות המצוה, ובכל פעם שמעלה את המצוה לעולם עליון היותר גבוה גם שם הוא כלול מעשר פירושי. * וזהו 'עשר תעשר' רצה לומר שתראה כל המצות לכללם בעשר בכל עולם ועולם שתעלה אותה, 'את כל תבואת ורעך' הינו המצות, הנקראים זרע ותבואת: *

כעת בהיות
התאבין לעשרה
בעיית היבנה
יום כשאין לי
בהיות אל
יתיאש אלא
התאבין בבעיית

וזהו 'בבקר זרע ורעך כו' (קהלח יא, ו), רצה לומר 'בבקר' כשתהיה בבחירות ובקדושה המאיר לה בבקר אהבה ודבקות הבורא ברופך הוא, * אז 'זרע ורעך' מתאמץ לעשות מצות הרבה, * 'ולערב' רצה לומר גם אם חלילה יהיה לה ערב ולילה שאין לה בהירות וקדושה ודבקות, אף על פי כן 'אל תנח ידך', אל תתנאש, ותתאמץ לעשות מצותיו ותברך שמו: *

כל בעיה עליה
לעולם הטיחה
ה'

ונחור לעינינו 'את כל תבואת כו' היוצא השדה. פרוש כל המצות היוצאים בהשדה העליונה הוא שנה תפוחים לשם הוא שרש המצות וריח הטוב העולה מהמצות שם הוא, * ונה שאמר יצחק אבינו עליו השלום (בראשית כו, כז) 'ראה ריח בני כריח השדה אשר

ציונים ומקורות

יכשר חזה או זה ואם שניהם כאחד טובים'. כה. עיין לעיל פר' עקב ד"ה וזהו שאמר רוד: 'היה מתפלל שיבוא אל הבחינה הזאת שגם נפשו לא יתאוה לשום דבר, רק לדבק להקדושה כמו הנשמה והרוח שהם שומרים תמיד ומצפים אל הבוקר, דהיינו הקדושה והדבקות והחסדים הנקראים בוקר, כמו כן תתאוה נפשו לזאת'. כט. 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה. ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגן תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים'. ל. וזה"ק ח"א קמב:

כב. לעיל ד"ה והנה יראת. כג. עיין וזה"ק ח"א רעה: 'לית פקודא דלא אתכלילו תמן עשר ספירות', וע"ע תיקו"ז ט: כד. עיין תיקו"ז פד. 'דלית ספירה דלא אתכלילת בעשר כל חדא בממשלה דילה'. כה. עיין עץ חיים שער עיגולים ויושר ענף ב: 'הנה, כל עולם ועולם, יש בו י' ספירות פרטיות, וכל ספירה וספירה פרטית שבכל עולם ועולם, כלול מי' ספירות פרטי פרטיות, וכולם הם בצורת עיגולים, זה תוך זה, וזה לפניו מזה, עד אין קץ ומספר'. כו. עיין רד"ק תהלים קכו, ו. וע"ע אוהב ישראל פר' ראה ד"ה עשר תעשר. כז. 'בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך, כי אינך יודע אי זה

אונקלוס

העליון ותמצא בסוף הפרק ו אנכי יהוה אלהיך
 אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
 עבדים ו לא יהיה לך אלהים אחרים
 על פניי ה לא תעשה לך פסל כל
 תמונה אשר בשמים ממעל ואשר
 בארץ מתחת ואשר במים מתחת
 לארץ ה לא תשתחוה להם ולא
 תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל
 קנא פקד עון אבות על בנים ועל
 שלשים ועל רבעים לשנאי ועשה
 חסד לאלפים לאהבי ולשמרי כתוב
 מצותו קי מצותי: ס לא תשא את
 שם יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקח
 יהוה את אשר ישא את שמו לשוא:
 ס זב שמור את יום השבת לקדשו

ו אנא יי אלקה די אפקתה
 מארעא דמצרים מבית עבדותא:
 ז לא יהא לך אלה אחרן בר מני:
 ח לא תעבד לך צלם כל דמות
 די בשמיא מלעלא ודי בארעא
 מלרע ודי במיא מלרע לארעא
 ט לא תסגוד להון ולא תפלחגון
 ארי אנא יי אלקה אל קנא מסער
 חובי אבהון על בנין מרדין על
 דר תליתי ועל דר רביעי לשנאי
 כד משלמין בגיאי למחטי בתר
 אבהתהון: י ועבד מיבו לאלפי
 דרין לרחמי ולגמרי פקודי: יא לא
 תימי ית שמא דיי אלקה למגנא
 ארי לא יזכי יי ית די ימי בשמה
 לשקרא: יב פד ית יומא דשבתא

לקדשותה כ
 אלקה: יג ע
 ותעבד כל
 שביעאה שב
 לא תעבד כל
 וברתה ועבד
 וחסרה וכל
 בקרחה בריה

וצראשונות הו
 אחד" וכתוב
 (סס): כאשר:

ינהג חיסור ע"ז
 הימור דמהיכי כ
 ולא בשאר שינוי
 עיי"ש, ויש לומר
 יום השבת לקדש
 (ג"א), ולפי מו
 כמה דברים שני
 להוסיף ולומר ש
 אחת נשמעו, מי
 ושוב אין סמירה
 לומר שהקב"ה
 ובמוס' שם, וא'
 אפו וגו' וי"ל ש
 צפר

יום המעמד
 (מכילתא פנ
 לדעת למכ
 ואולי שנתכוו
 הוא על זמן;
 זה הדרך שי

קבו) וא"כ וז

רשי

לקט בדיר

חככי ה' וגו' (א) ואנכי עומד בין ה' וביניכם: (ז) על
 פני. ככל מקום אשר חני שם וחו כל העולם (מ"ה),
 דבר אחר כל זמן שאני קיים (מכילתא יח"ו) (וחכו לדור
 דורים) (י), עשרת הדברות כבר פרשתים: (יב) שמור.

ותובע מכס תרי"ג מנזח יותר ממה שהקב"ה חוצע, ורנונו
 לומר שזה כוונת הכתוב בלומרנו פנים בפנים, ואין הכוונה
 שהיתה במדריגה העליונה כמו (ל"ד י) אשר ידעו ה' פנים
 אל פנים (בד"א): (ג) פ"י מסורס הוא, שחיצת לאמר
 שייך אחר דבר ה' עמכם שפירושו דבר עמכם בכלל לאמר

כך וכך (וכמו שכן הוא בכל מקום שנכתב אמירה אחר דיבור) אלא שהולך להפסיק בינאים, משום שאמר שהקב"ה דיבר
 עמכם פנים בפנים ונפל הקושיא א"כ למה לפרסר ולמה חככי עומד בין ה' וביניכם, וע"ז חירך כי יראתם וגו', ואח"כ חזר
 לסיים לאמר חככי וגו' (רא"ם), ומינת "וגו" שברש"י פירושו כל עשרת הדברות ואנכי עומד פ"י רק אח"כ היה לריך
 לכחוב חככי עומד וגו' חס היה ציושר בלי סירוס: (ד) ב' דרכים הללו מנאל רבינו במדרשים, ושניהם פשט הכתוב, ושקולים

אור החיים

יב. שמור את יום וגו' (ק"י) רבותינו ז"ל אמרו נאמרו, ולדצריהם אפשר לומר כי אומרו כאשר
 (ר"ה כ"ז). זכור ושמור צדיבור אחד לוך"י) להעירם על שמור שנלפטו גם עליה מפי ה'

אור בדיר

(קבר) הלא שם לא נאמר שמור אלא זכור. (קבר) גם זה דבר חדש.

אונקלוס

דברים ה ואתהנן

עח

21

בְּאִשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יַשְׁתָּה
יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כְּלִמְלַאכְתֶּךָ:
י וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֵאמֹר עֲשֵׂה כְּלִמְלַאכָה אֶתָּה וּבְנֶךָ
וּבִתֶּךָ וְעַבְדֶּךָ וְאִמְתֶּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ
וְכָל־בְּהֵמָתֶךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ
לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ כַּמִּוֶּדֶ:

לקדשותה קמא די פקדה יי
אלהיה: יג שתא יומין תפלה
ותעבד כל עבדתה: יד ויומא
שבועאה שבתא קדם יי אלהיה
לא תעבד כל עבדא את וברך
וברתך ועבדך ואמתך ותורך
וחמורך וכל בעירה וגיורך די
בקורך קדיל די ינוח עבדך

לקמ בהיר

רש"י

ובראשונות הוא חומר (שמות כ' ח) זכור, שניהם בדבור
אחד" ובהוצאה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו
(סס): באשר צוך. קודם מתן תורה" במרה (סד"ע ה'
הם, ואיו מהם מוליא, לזה הביא שניהם, ואמר עשרת
הדברות כבר פירשתי לנו בזה לתוך למה צפ' יתרו לא
הביא רק דרך השני, לפי ששם מפרש כל דבר האריך פירושו
ובתוספת חיצת על פני שמייתר הוא, ואמר שם סד"א שלא
ינהג איסור ע"ז רק לדור שלא ממזרים דכתיב אנכי ה' וגו' אשר הולאתיך מארץ מצרים, אבל דרך הא' אינו מספיק ליישב
היתור דמהיכי תימי לא יאמר בכל מקום (ג"א): (ה) כבר דברנו מענין זה צפ' יתרו למה דוקא בשינוי זה אמרו חז"ל זאת
ולא בשאר שינויים שנמשנה תורה בכלל וצ"י דברות צפרט, ואמרו שם ג' טעמים בדבר שזכור ושומר הם סתירה זה לזה
עיי"ש, ויש לומר עוד, כי משה רבינו במשנה תורה לאוסופי בל לזה אין קושיא בשינוי שזה וזה ישנם משא"כ זכור ושומר את
יום השבת לקדשו שדבר זה בעלמנו נשתנה אין שייך לומר שתיחסף ושניהם נאמרו רק אם נאמר שהיו בדיבור אחד, והבן
(ג"א), ולפי מה שאמרו אפשר לתוך למה חזר רבינו לומר דבר זה אם כבר אמרה צפ' יתרו, לפי ששם הביא רבינו עוד
כמה דברים שנאמרו בדיבור אחד וכולם הם משום סתירה עיי"ש, א"כ גם זכור ושומר הטעם משום סתירה, וכאן בל
להוסיף ולומר שאפילו בלא סתירה בהכרח שנאמרו כאחד וכנ"ל, ולזה האריך רבינו כאן בלשוננו ובהוצאה אחת נאמרו ובשמיעה
אחת נשמעו, מה שלא אמר כן שם, לפי שלבדי הסתירה אין צורך שישמעו כאחת, די שפה שאמר זה אותו פה עצמו אמר זה
ושוב אין סתירה, משא"כ בשינוי צורת ותבנית המאמר, גם מה שהוסיף רבינו „ובתיבה" אחת, שמדברי רז"ל היינו יכולים
לומר שהקב"ה אמר זכור שמור את יום השבת, וגם זה נקרא בדיבור אחד והבן (בד"א): (ו) מדלא כתיב כאשר מלך,
ובתוס' שם, וא"ת מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת דילמא כאשר לוך צפ' קן דאשכחן דיני שבת כתובין שם את אשר תאפו
אפו וגו' וי"ל משום דכבוד אב ואם נמי כתיב כאשר לוך ומסתמא כי היכי דהאי כאשר לוך במרה הכי נמי האל, וכן מוכח
בפרק ד' מיתות (סנה' נ"ו) דאיתמר מילתיה דר' יהודה אתרווייהו עכ"ל, ועיין לקמן אות ח':

אור החיים

יום המעמד^{קכ"ו}, והכוונה בשמור אמרו ז"ל
(מכילתא פסוק זכור) לשמור מלאחריו^{קכ"ז}, ויש
לדעת למה לא נאמרה שם שמור עם זכור^{קכ"ח},
ואולי שנחכוון להפרידם לכל יחשוב שמאמר שמור
הוא על זמן שבת עליו מאמר זכור שהוא מלפניו על
זה הדרך שיזכור לשמור השבת, וזמה שהפרידם

אור בהיר

קכ"ו) וא"כ זו דברי משה רע"ה. קכ"ז) להוסיף מחול על הקודם. קכ"ח) עו"ה זכור ושומר את יום וגו'. קכ"ט) ויהיה

אפקדה
עבדותא:
בר מני:
כל דמות
בארעא
! לארעא
תפלהנן
נא מסער
ארדן על
עי לשנאי
חמי בחר
בו לאפי
ודי: יא לא
קה למנא
מי בשמה
א לשבתא

יכס: (ז) על
העולם (מ"ח),
(חכו) לדור
(יב) שמור.

שהקב"ה דיבר
גו', ואח"כ חזר
זמ"כ היה צריך
הכתוב, ושקולים

אומרו כאשר
עליה מפי ה'

מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
 בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עֲבַדְתָּהּ דִּי עֶבֶד
 וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִכָּל
 עֲבַדְתָּהּ דִּי עֶבֶד: ג וְכָרִיתָ יְיָ יִת

אור החיים

76

הגאמרים בסמוך ויכל אלהים יי. ונראה לומר על דרך מה שאמרו ז"ל (צ"ר פ"ז) כי צרות נבראו ערב שבת עם חשיכה ולא הספיקו לגמור צריחת גופם עד שקדש היום והן הם המזויקים ע"כ. ויש לנו להשכיל זאת איך ידק ליאמר בערך הצורה יתעלה שמו שלא הספיק לגמור וכו' הלא דבר ידוע לכל כי כהרף עין יכול לברוא עולמות כולם. ולא ולמד מה שכתבנו בתחילת הפרשה ותראה קצת גבורותיו יתעלה שמו. אכן הכוונה היא כי רצה ה' להודיע עולם מעלת יום המכובד כי הלא תדע שישתנה הדבר בין מלאכה שהתחיל בה ואין בה הפסד למלאכה שכבר התחיל בה והפסד אם לא יגמור אותה. וכאן הודיענו הכתוב כי מלבד שלא התחיל במלאכה אחרת אלא אפילו במלאכה שהתחיל בה כשקידש היום גם כן שבת מלגמור אותה הגם שנפסדה המלאכה שהתחיל בה הפסד שאין אחריו תיקון אף על פי כן לא רצה לעשות עוד. והוא שרמז באומרו וישבות אחר שאמר ויכל כי מלבד שכלה ולא הוסיף עוד עשות צריחה אחרת אלא אפילו מה שהיה צידו להשלימו שבת פירוש צטל גמר הדברי"י שהיה צידו, ולזה אמר מכל מלאכתו לומר אפילו מלאכה שכבר התחיל בה והוא אומרו אשר עשה והתחיל בה כיון שבת יום השביעי שבת מלהשלימה. וה' עשה כן להראות דבר זה"י לא ללד מניעת היכולת חו"ש כי פשיטא שכהרף עין צורא כהנה וכהנה רבי רצבות, גם אומר אני כי לעטם זה"י"י) סדר ה' המלאכות שעשה צסדר הימים דבר יום ציומו כדי שיוכר מעלת השבת כי זולת זה יכול היה ה' לעשות כל המעשה ציום אחד וצמן מועט:

כי נחזון הכתוב לרמוז כיון שילא שבת וי שאצדה הנפש אבל משמעות פשט הכתוב אינו יולא ממנה שנתכוון לומר כיון ששבת פירוש בה שבת וינפש פירוש נשפט שפע החיוני בכל הנצחיים כי קודם השבת לא היה נפש לכל הנצחיים. וכן מלאנו לרז"ל צספר הקדוש זוהר התורה (תזריע מ"ד). שנתנו טעם למנוח ה' למול ציום ה' ושלא לקרב קרבן לה' עד יום ה' כי הטעם הוא עד עצור עליו יום השבת ויהיה צעל נפש. והוא שאמר הכתוב ויכל אלהים וגו' פירוש שכלה ה' צאמלעות יום השביעי"י) מלאכתו וחזר ופירש מה הוא מלאכתו שכלה לא שהיה חסר דבר מעשותו ועליו הוא אומר ויכל אלא הכוונה היא אשר עשה פי המלאכה שכבר עשה עדין היתה חסרה דבר המעמיד וצאמלעות יום השביעי צו גמר הענין. וצזה נחישב מה שדקדקנו. גם צזה הרוחנו למלא צחורה צריחה יום השביעי עלמו כדרך שהודיעה אותנו החורה צריחה יום ציומו דכתיב ויהי ערב וגו' הרי זה מגיד הוית הערב והוית הבקר וכאן לא מלינו שהודיע צריחה יום זה, ולדרכינו הרי הוא אמור. ולמה שפירשתי צפסוק ויכולו שהיה לשון תשוקה וחשק יכול להתפרש גם כן אומרו ויכל אלהים וגו' על דרך אומרו (איוב י"ד) למעשה ידיך חכסוף וכתיב (דברים י' ע"ו) רק צאצחיק חשק כי האדון חשק וחפץ צעולמו וזה היה צאמלעות יום השביעי שנתקיים העולם כדרך שפירשנו חשק ה' ונתראה צצריאותיו"י) ודבר זה הוצא צצצריהם ז"ל (שהש"ר צ' ט"ז) ועיין צסמוך: ל וישבות ציום השביעי וגומר. מקרא זה מה צא ללמדנו כי הם הדברים עלמם

אור בהיר

ולא צליאחור. ריג) זה יהיה פי של אוח צי"ת ממינת ציום השביעי. ריד) ופי מלאכתו כאליו אמר למלאכתו. רטו) כי מאחר שלא עשה הלא שבת. רטז) ולא יהיה פי שבת מלשון מנוחה, אלא מלשון ציטול. ריז) ללמד לדורות האין לשמור את השבת. ריח) זה חזן מטעמים הגאמרים למעלה.

יומא בה

כלכה צרכו וצששו צשבת שיווי נח

ג. י

צמן ו הפשנ צמשמ הוא ו ולורכי הגשמ קדם העולם מעסק ועוד ל סעודו הפך כ כי ציו המעש

כי צו זה כי העו העולם שבת צ צאות

ריט) ש שבת נכון וכי אפשר הוא מיוו

אונקלוס

בראשית ב בראשית לח

יִזְמָא שְׁבִיעָאָה וְקַדִּישׁ יְתֵה אַרְי אַג וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיִּקְדָּשׁ
 בֵּה נַח מִכָּל עֲבֹדָתָהּ דִּי בְרָא יי
 אֲתוּ כִּי בּו שְׁבַת מִכָּל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־

רש"י

לקט בהיר

כלתה ונגמרה המלאכה (ב"ה): (ג) ויברך ויקדש. זרכו זמן שכל ימי השבוע* ירד להם עומר לגלגולת ובששי לחם משנה^(ה), וקדשו זמן שלא ירד כלל שבצ"ה (ב"ה), והמקרא כתב ע"ש* העתיד: אשר שינוי נטחאות ימי השבת היה יורד. על העתיד.

אור החיים

74

ג. ויברך אלהים וגו'. לריך לדעת מה היא הברכה, ורז"ל אמרו (ב"ר י"א) זרכו זמן וכו', ודצריהם ז"ל אינם אלא רמז זכתוב אכל הפשט לא ידבר על זמן מהזמנים העתידין. והנכון זמשמעות הכתוב הוא כי להיות שהעולם הזה לריך הוא לשפע המקיים והוא צחינת האכילה והשתיה ולזרכי האדם וכולן מושגים על ידי טורח ויגיעה הגשמית וחולין היא וה' כשרצה לקדש יום השביעי קדם וזרכו שלא יחסר זו דבר הגם שאין עובת העולם השפל מושגת מהפרישות והקדושה אלא מעסק חול אף על פי כן זרכו שלא יחסר טובי"י ועוד לו שהיא יתר על שאר הימים לחם משנה שלש סעודות ותענוגים יתירים וזו היא זרכתו והוא דבר הפך הסדר. ולמה שפירש בזוהר (יתרו דד"ה זכור) כי זיום השבת משחלשל השפע של כל ששת ימי המעשה יכוין על זה אומרו ויברך כי זו לוח ה' את הברכה לחיות העולמות^(י):
 ב"י זו שבת וגו'. לריך לדעת כוונת הכתוב זמאמר זהי"י. ונראה לפרש לפי מה שכתבנו למעלה כי העולם היה חסר הקיום עד זצאתה שבת ועמד העולם. ויש להעיר זזה שאותם ימים קודם זצאה שבת זמה היה העולם עומד וכשם שהספיק לחיות זאותן ימים זלא נפש השבת היה מתמיד והולך.

אכן מצינו כי הקדוש זרוך הוא גילה הדבר זמ"ש זעשרת הדברות (שמות ז' י"א) כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו'^(יב) הרי גילה כי זשעת הבריאה לא זרה ה' כח זעולם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו גם ידוע ליודעי אמת. ונתחכם ה' וזרה יום אחד הוא יודע לה' וזו זיום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים וכן על זה הדרך זולת זה היום היה העולם חרז זגמר ששת ימים וחוזר לחכו וזכו ולריך ה' להכינו פעם ז' וזאמלעות שבת העולם עומד, והוא אומרו כי זו פירוש זאמלעות יום זה שבת מכל מלאכתו ופירש מה הוא המלאכה היא הבריאה עלמה כי לא מהחיקון שהוא המעשה לבד שבת אלא גם מהבריאה^(יג), וזכר כתבתי למעלה שזבריאה היא יש מאין והוא מה שנזרה זיום ראשון זדיבור אחד והמעשה הוא החיקון אשר חיקן דבר יום זיומו וזאמלעות יום שבת משפיע זכללות העולמות רוח המקיימת עוד ששת ימים. ולפי פירושינו זה מלאנו נחת רוח זמאמר אחד שאמרו ז"ל (שבת קי"ע): כל המקדש וכו' ואומר ויכולו וגו' כאילו נעשה שותף עם הקב"ה זמעשה זראשית ע"כ. ודצריהם רחוקים ודחוקים לפי הנראה מי שמע זזאת שיבא אדם וישתחף זדבר

אור בהיר

רי"ט) סימי החול ישפיעו לו גשמיות. (כ) פי' להפך מדרך הא', שאדרבה השבת משפיע לימי החול. (כא) טעם זה שנו שבת נכון לחייב אותו לזכות, זאשר הוא ז"ה שבת, אכל מה טעם לויברך, אדרבה זשכיל שיום מזוכך הוא ע"כ שבת זו. (כב) וכי אפשר לומר כן שפעל ועשה כל הששת ימים, זאלמא אם יאמר זששת ימים, יהיה פירושו זחוך ששת ימים, כלומר זמקמתו, וגם אז הוא מיותר, אלא ודאי כאילו אמר על ששת ימים. (כג) פי' כי החיקון פעל ועשה ה' ז"ה משך ו' ימים, ופשוט זששהפסיק

ברא אלהים לעשות: פ שני ד אלה קמערבד: ד אלין תוקרת שמיא

לקט בהיר

רש"י

היו צריכים ללכת וללקוט ולהכין ונשאר להם השבת בקדושתה, ואין רצונו לומר ששפוט הכחוב צא לאותן מ' שנה, גם הרמב"ן ז"ל הקשה שאין משמעות הכחוב על לעמיד, אלא הכוונה היא שהקב"ה רצה לקדש את השבת

ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת, כפל ועשאה בששי, כמו שמפורש בצ"ר: (ד) אלה. האמורים למעלה:"

לנוח בו מעובדא דחול, וכי תאמרו מה נאכל ביום השביעי הן לא נורע ולא נאסף, ע"כ צרכו שיהיה נשפע בו מדברים הגשמיים הגם שקדשו, ומה שהזכירו חז"ל המן הוא משל וכדי לחזק האמונה, ומה שהוסיף רש"י לומר שהוא על לעמיד לפי שאז עדיין לא נלך הברכה עד שיהיו בני ישראל שנלטו על השבת אבל היוצר צ"ה נמן הקדושה והצרכה בטבע השבת ע"ש העמיד (נח"י): (ו) ולא אמר אשר ברא ועשה, אלא לעשות, שפי' עמיד לעשות, כלומר כי בו ביום השבת שבת מכל מלאכתו הראוי לעשות בו שבת בו ממנו, ומכלל הדבר נשמע שעשאו בששי (ב"ר), ועל פי מה שאמרנו באות הקודם נכון הוא נמינת טעם של כן, פי' הטעם שצרכו להיות בששי פי' שנים מפני שגם הוא כן עשה לבראות בששי בצפלים (נח"י):

אור החיים

שכבר נגמרה מלאכתו אין אחר מעשה כלום וצמח יעשה שותף. עוד מה היא הפעולה הגדולה הזאת שצאמלעותה ישיג השגה זו. ועוד לו יהיה שיהיה מעשה זה גדול עד מאוד מנין להם לומר דבר זה שהוא נעשה שותף, ואם ללד הגדלת השכר היה להם להגדיל שכרו לחלק לו צרכים (ישעי' נ"ג) ואורך ימים וגבורה ועושר וכו' ומנין מלאו להאריך לשון ללד עילאה להשתתף עמו במעשה בראשית. ולמה שפירשתי אמת יהגה חיכם ודבר ה' צפיהם אמת בטעם נודק כי להיות שהשבת היא המקיים העולם כל ששה ימים ואחר עבור ששה ימים יצא שבת אחרת ויחייבו ויקיימו עוד ששת ימים אחרים, ולך לדעת כי מליאות השבת בעולם הוא קיומו שמקיימין אותו" כי אם אין מקיימין שבת אין שבת, ותמלא שאמרו ז"ל (שבת קנ"א:) חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתה הרבה" ואם אין שומר שבת מה זאה עושה. ולזה כל המקדש על השבת וכו' פירוש מקיים ושומר קדושתו" צאמלעות זה ישנו לשבת וצאמלעותו מתקיים העולם. הראת לדעת כי הוא המקיים העולם ואין

לך שותף גדול מזה כדון והלכה. ולך לדעת כי מיום ברא אלהים אדם לא חסר העולם דבר המעמיד לדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת כי אדם שומר שבת היה ע"ה (צ"ר כ"צ) ואחריו קם שם צנו כי הוא היה לדיק גמור ואחריו כמה לדיקים וכשזה נופל כבר צא השמש שומר שבת מוחשלת וכו' נח שם אצרהם וכו' ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל ואפילו בצמרים היו שומרי שבתות כמאמרם ז"ל (שמו"ר פ"א) ונכון. והגם שכחצנו למעלה בפירוש פסוק ויכולו כי העמדת העולם הוא צחשק הקבלת אור המקיף והישר בעלמות אין זה מכחיש לדברינו כאן כי זולת השבת אין הכנה בעולם להכיר לכסוף" ולכלות אל הצורה והבן:

ד. אלה תולדות וגו'. כבר רז"ל דרשו (צ"ר י"צ) הכחוב אבל פשוטו של מקרא לא נודע" ונראה כי להיות שקדם והודיע הכחוב כי אמר ה' לצרכים שיעשו גם הם תולדות לשמים לחלוק המים והרבה פרטים כאמור בדבריהם ולארץ אמר גם כן להוילא חיות ולהוילא עני פירות

אור בהיר

מלתקן ביום השביעי שבת ממנו, וכאן צא לומר שגם מהבריאה שהיתה ביום א' לא שבת אלא ע"י יום השבת. רבד) פי' יום זה בעצמו בלי קיומו הוא כשאר ימים. רבד) הא לך ראה שהשבת בעצמו אינו שבת, שמטעם זה מצוה לחללו, כדי שישראל יאחר צחיים, שאם ימות ימותו שניהם, ואם יחיה יחיו שניהם. רבד) ואין הפירוש שזוהו כוס יין ללד. רבד) שקוב"ה ישראל אוריתא ושבת הכל אחד. רבד) פי' כל הכחוב מיותר, וגם צריך להבינו.

וארעא פד עבד יי א ה וכל איקו

תולדות ז עשות ה'. צבראם צב ד' ציה ה' ילר"י שני ע צה"א, (ס"ו) העולם פתו לומר שדיקי שהיא קענה לראות שחה ופחוחה למי בארץ. כל ואינו לשון ק יאמר הקדיב תיראון (שמות

ועשבים ולמ יטעה אדם הפעולה ותו לזה צא הכו תולדות שבו ככחוב צסדו יש מאין כדו מאין לא כן יום א' שבר צהם בראי"י כמו שצרא; שהטביע בו

רבד) כלומר הפועל מה שהו כ"כ כאן אות ה' כשראה לצרוה ש צרא תולדותיהם

יְהִי יְהוָה וַיְהִי־לִי לְיִשׁוּעָה: הַגּוֹשְׁאֲבֹתֶם-מִיָּמִים →
 בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעֲיָנִי הַיִּשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם
 הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ
 בְּעַמִּים עֲלִילְתִּיו הִזְכִּירוּ כִּי נִשְׁגַב שְׁמוֹ:
 הַזְמִרוּ יְהוָה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה מִדַּעַת קְרִי:
 מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל-הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנִּי

גְבוּרָן עֶבֶד גְּלִיָּא דָא פְּכַל אַרְעָא: וּבּוֹעִי וְשִׁבְחִי פְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן אַרְי רַבָּא אָמַר לְאַשְׁרָאָה
 רש"י

עבדיו ואת מקנהו (שס ט כא), ועוד בדברי הימים (כי זי) וזני ישראל הישנים צערי יהודה וימלך עליהם רחצנם, היה לו לומר מלך עליהם רחצנם: (ג) ושׂאבתם. ומקבלן אולפן מחד: ממעיני הישועה. כי ירחיב לבם על ידי ישועה הנאה להם, ויתגלו להם רזי המורה שנשתכחו בגלות ע"י הארצות: (ד) עליאותיו. מעלליו: הזכירו. לשבח, כי נשגב הוא:

מצודת דוד

(ג) ושׂאבתם מים בששון. רוצה לומר כמו השואב מים מן המעיין הנובע, הנה שואב הוא בששון כי לא ידאג פן יכלה המים, כן תשאבו בששון את הישועה ממעיני הישועה, כי לא תופסק התשועה, כי יד ה' זכיר. היו מזכירים זה את זה שבחי המקום, כי נשגב שמו ומהראוי אם כן להזכיר שבחיו: (ה) זמרו ה'. זמרו אל ה', כי עשה דבר הראוי להתגאות בו: מודעת זאת. הגאווה היא נודעת ומפורסמת בכל הארץ: (ו) צהלי. הרימי קולך ברנן, כי קדוש ישראל גדול בקרבך. רוצה לומר ע"י הנפלאות שעשה בקרבך נתגדל שמו, והוא מקרא מסודר:

אומר שאין יו"ד של עזי אלא כמו יו"ד של שוכני סנה (דברים לג טו): י"ה יהו"ה. עד הנה היה שמו חלוק, וזמנולתו של עמלק נעשה שלם, וכן הוא אומר כי יד על כס יה (שמות יז טו), אין הכסף שלם ואין השם שלם עד שמהא מלמנה לה' צעמלק: ויהי צי יישועה. כמו היה לי לישועה, ודרך מקראות לדבר כן כמו ואשר לא שם לבו וגו' ויעוז את

מצודת ציון

ושבח: ויהי צי. כמו היה לי. וכן יעזוב את עבדיו (שמות ט כא) ומשפטו עזב: (ג) ושׂאבתם. לקחת המים נקראת שאיבה: עליאותיו. מעשיו: נשגב. חזק: (ו) צהלי. ענין הרמת קול. וכן צהלי קולך בת גלים (לעיל י ט):

רד"ק

בשמו, כמו ויקרא שם אברם בשם ה' (בראשית יג ד). וזהו טעם הודיעו, הזכירו. או פירוש קראו בשמו, כשתתפללו לו, וכן ואני אקרא בשם אלהי (מ"א יח כד), וכן תרגם יונתן צלו בשמיה: (ה) זמרו ה' כי גאות עשה. כמו שאמר על ים סוף כי גאה גאה (שמות טו א), וזאת הגאות תהיה מודעת בכל הארץ, שיוציא עם דל מבין עמים הרבים והעצומים, ומגיפת גוג ומגוג גם כן תהיה מודעת בכל הארץ, ועל כל זה ראוי לכם לזמר לה': (ו) צהלי. הרימי קולך בשירה ובשבח האל, כי קדוש ישראל היה גדול בקרבך, כלומר גדול שמו בקרבך בנפלאות שעשה, כמו שאמר בנבואת גוג ומגוג ביחזקאל (לח כג) והתגדלתי והתקדשתי וגו':

מדרשי חז"ל

דאמר ר"א: מאי דכתיב עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו, אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו. (גדה לא).

אשר נתנך היום ביד (ש"א כו כג) כמו בידי: (ג) ושׂאבתם מים בששון. דרך משל, כמו השואב מים מן המעיין שלא יפסקו מימיו, כי בכל עת ימצא בו לשאוב, כי הוא מקור תמידי, כן לא תפסוק מהם הברכה והישועה, ויהיו בששון כל ימיהם. ויונתן תרגם הפסוק במשל למוד החכמה, כי החכמה נמשלת למים (כ"ק י), והמלמדים הם כמו המעיין והתלמידים הם השואבים, וכן תרגם יונתן ותקבלון אולפן חדת. ואמר חדת, לפי שאותו הלמוד יהיה חדש, וכן ילמדו אז דעת את ה' מה שלא למד אדם עד אותו היום, כמו שאמר (לעיל יא ט) כמים לים מכסים: (ד) ואמרתם. תאמרו זה אל זה דרך זרוז: קראו בשמו. קראו לעמים

מחרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני. והיינו

נחלין
 סגדלין:
 כבישא
 ישפתאר
 דהות
 מקקיהון
 מצרים:
 התיא
 ורי על
 : כהא
 י אמר
 ממני
 וס כרוך
 עוז שלי,
 ש שורק,
 קים יד
 מי, אלא
 לכך אני
 סלולה
 ס נ יס:
 שון זמר
 מאשור:
 : (א) כי
 : (ב) הגה
 קום היה
 שאמר
 לעבור
 פירוש
 ה בנהר
 אנפת כי
 דין אני
 ות, כמו
 נת, כי
 והראיה
 "ח, וכן
 התחיל

ה לך
יכתא
בר נש
משום
יה על
עלוי
ו יכול
ז צריך
ה אין
י ודאי
נפקא
ק גרות
תהלים
א הרי

כלהו
כאשר
ברוך
קב"ה
רא ר'
דישא
ה אלא
ברא
ה השם
מכאן
ב לא
ז השם
העולם
רה על

ביעי
עילאין
הוא כי
ו היינו
ה השם
הזכירו
באותו
אם וכו'
ון נאחו
קב"ה
יר שמו
אלעזר
צריך
מ"ק
יצחק
שתכת
יון שלא
ו ולמה

וכתיב במן שנות 70 ששת ימי תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. כיון דלא משתבח ביה מזוני מה ברכתא אשתבח ביה כיון שלא נמצא בו מזון, איזו ברכה תמצא בו ואלא הכי תאנא אלא כך למדנו כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כל הברכות שלמעלה ושלמטה תלויות ביום השביעי ותאנא ולמדנו אמאי לא אשתבח מנא ביומא שביעאה מדוע לא נמצא מן ביום השביעי משום דההוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא יומין עלאין וכל חד וחד יהיב מזוניה לתתא כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכאן ביומא שביעה כיון שאותו יום מתברכים ממנו של ששה ימים עליונים, וכל אחר ואחד נתון מזון למטה כל אחד ביומו מאותה ברכה שמתברכים מהיום השביעי ובגניי כך ולכן מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתורא ולא תקנא סעודתא בליליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אינון שיתא יומין ולכן מי שהוא בעל אמונה, צריך לסדר שולחנו ולחקן סעודה בליל שבת כדי שיתברך שולחנו כל ששה ימים אלה דהא בההוא זמנא אזדמן ברכה לאתברכא כל שיתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתבח בפתורא ריקניא כי באותו זמן מזדמנת ברכה לברך כל הששה ימים של השבוע, וברכה לא נמצאת על שולחן ריק ועל כך בעי לסדרא פתוריה בליליא דשבתא בנהמי ובמזוני ולכן צריך לסדר שולחנו בליל שבת בלחם ומזון. רבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי אפילו ביום השבת גם כן.

רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין דישתבח שבעא וענוגא בהאי יומא בעלמא צריך להתענג ביום זה ולאכול 3 סעודות בשבת כדי שימצא שובע וענוג ביום זה בעולם רבי אבא אמר לאזדמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא להזמין ברכות באותם ימים שלמעלה המתברכות מהיום הזה

ידיד

ביאור המאמר

נפש

אמר ויכרך אלהים את יום השביעי. ומחרץ אלא הכי תאנא וכו' ז"ל הרמ"ק: וסוד הענין כי בימי החול העולם ניוון ע"י מלאך מטטרון שהוא כולל 7 ימי החול. והטעם הוא כי השפע הנשמי אי אפשר שיגיע למטה אלא ע"י לבושי היצירה הקרובים לעשיה. וכיום השבת השכינה מאירה בעולם והעולם ניוון ע"י השכינה בהיותה מולבשת בלבושין דבריאה שהם לבושי שבת וי"ט. ולכן אין שפע נשמי בשבת. אמנם שפע רוחני מוזן הנפשות. והיינו שהששה כולם יונקים מהנקודה האמצעית ושואבים ממנה מוזן רוחני כדי להנשימו ולהשפיעו אל התחתונים איש יומו, לפי שאין בו מוזן נשמי כנוכר. לכן אין מוזן לחיצונים והם מתבטלים. אמנם ישראל קדושים הם ורוחניים, אדרבה, ביום שבת הם מקבלים שפע ומזון מתוך הקדושה לכל 7 ימים כמוהם כמלאכי עליון. וזה תוראה נמורה שהם תחת קדושתו של מלך מלכי המלכים ולא תחת קדושת המלאכים. וז"ש מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא וכו' ולכן מי שהוא בעל אמונה, צריך לסדר שולחנו ולחקן סעודה בליל שבת כדי שיתברך שולחנו כל ששה ימים אלה. ר"ל דוקא בני ישראל קדושים שהם מצד האצילות בני מהימנותא בעו לסדרא וכו' כדי שיתברך שולחנם ולא יצטרכו לקבל משה ימים. ועל כך בעי לסדרא פתוריה בליליא דשבתא בנהמי ובמזוני ולכן צריך לסדר שולחנו בליל שבת בלחם ומזון. ואומר בלילא, לא שאינו חייב בני סעודות אלא שאין הענין אלא כדי לקבל כדפירשנו, וכיון שנכנס שבת ובאה מנוחה ושולחנו ערוך ונתברכו מוונתיו, שוב אין צריך לענין זה עוד עריכת השולחן. ולזה אמר ליליא דשבתא, אבל נסעודות באחריות קיימי. רבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי אפילו ביום השבת גם כן. חולק על

הדעה הקודמת ואומר שנס ביום השבת צריך לערוך השולחן כדי לקבל גם מברכת מרת היום שהיא ברכה עליונה יותר רבי יהודה אמר חולק על ר' יצחק שלדעתו די בסידור השולחן לחוד כדי לקבל הברכות כמו שולחן לחם הפנים. ואומר ר' יהודה שאין בן ענין השבת דבעינן וקראת לשבת עונג אלא בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא ר"ל אכילה יומא בגין דישתבח שבעא וענוגא בהאי יומא צריך להתענג ביום זה ולאכול 3 סעודות בשבת כדי שימצא שובע וענוג ביום זה בעולם. ז"ל הרמ"ק: כי טעם אל שלש סעודות הוא שמזון ימי החול קצוב מיום ר"ה ונתן ביד ימי החול מזון כך לפלוני בכל יום ויום, והמוסיף מיום א' ליום כ' חסר לו כבר אבל שפעו וברכתו. אבל ביום השבת שהוא מקור הברכות אין לו קצבה שבהיותו מתענג, הוא משפיע ומוסיף שפע כפי עינוגו בעולם הזה, כן יושפע עליו מלמעלה. עכ"ל. רבי אבא אמר ר' אבא חולק על ר' יהודה ואינו סובר שצריך הסדרת השולחן. ומורה לר' יהודה שצריך להתענג בשלש סעודות וחולק על ר' יצחק בדבר אחר, כי לפי דעתו אינו חייב לסדר השולחן ביום כי אם פעם אחת. ומורה ר' אבא לר' יצחק שצריך לסדר השולחן 7 פעמים, ועוד שצריך להתענג. וז"ש לאזדמנא (כך היא גרסת הרמ"ק והרא"ג) ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא להתחבר ולהשוות אל הברכות שבאותם ימים שלמעלה, היינו חנ"ת נה"י הימים העליונים המתברכים מהיום הזה, משבת. וזהו כמו ר' יצחק שבסדרית השולחן הוא משתחוה אל הימים הקדושים הרוחניים המקבלים שפע מן הנקודה האמצעית והוא שיה אלהים. מהרמ"ק. וכעת בא לתרץ קושיית ר' יהודה על ר' יצחק ואומר

המחלקת בין לגמרא בעניי ושבועה וזה דרך שבועה דמיתסר גבר נאסר ועליו חלה הי אדם וחי ויאת ביה כ הוא חל על דבר שיש נדר דמיתסר חפציה ו אין בהם חיזות ולא שאין בו חיזות השנ ממש כלל. לכן נדר שאין בו ממש מי שאין בו ממש. ו למקום אחר. נאין הוותר חולק על הכל לכוונה אחת נ בין הוותר לגמרא לשון, והגמרא מ שיבנו הרברים לפ שבועה שלא אישן חי ממש. ובאמת השבוע האדם והרי יש בו נ הוותר ר"מ מסביר בו הדברים בדרך סו עילאין לפי האמת נ חלה על גוף האדם, יש בו ממש. לעומת הוא ענין של איסור ח הכל, וכל דבר שא חיים אין בו ממש. הנדר חל על הכל. זה על פי הסוד כמבואר נדר חיי המלך והוא ד רנשיקין שאינה חל והכל רוחני ולא צו וכיון שאין שם כלי ו ממש כי הממשות הו מושג ובלתי כלי א הנשיקין הנעלמים זו כמזלוא שהוא אין. וג נתקשר בא"ס בטל ו ממש לגמרי ואין בכלים ע"י יסוד אלא בועי אלא חוספת ו חפץ כתיים כחפץ ו ביה כלי וגוף ולא מב נקרא ממש אלא כשה מתלבש בכלי כמו ו אבל הרוחניות גמור כאור א"ס הנקרא שום השגה אין בו כפ כן כי שניהם כאחו ממש קרינן להו. לכן הנדר נקרא בזו דבר שאין בו ממש ו מיתסר חפציה ואין רווח שום ממשות. ו הרוח כלי כלי אין קרינן, דליה ביה ת היה הר"מ מוכרח לישנו לפי האמת כי חלה על האדם. בו ממש. וכן למ מלכות ששם נקרא. משיגים הנביאים א והנדר חל ו

ספד מסגור
ספד ביומא ינין נכא